

Družina

LETNIK II.

AVGUST 1930.

ŠTEVILKA 8.

Franc Kienmayer: Vhod v Jeruzalemski tempelj.

Ivan Pregelj:

Magister Anton.

Roman iz šestnajstega stoletja.

6. Kako je magister molil.

BILO je štirinajsto nedeljo po binkošti. Med pobožnimi ljudmi, ki so šli k najbolj zgodnji maši v preprosto cerkvico padovanskega šolarskega okraja, je bilo videti slokega in strašno bledega človeka. Šel je počasi, prijemal se in opiral se ob hišah. Če je moral preko ulice, je vidno omahoval. Kljub slabosti njegovo obličje ni bilo videti žalostno in so oči igrale v nekakem mrzličnem soju. Tako je dospel v cerkev, pokleknil, molil, se dvignil in poiskal spovednika. Potem je šel pred oltar in čakal obhajila, zatopivši se v molitev in pobožno branje. A ves čas je bral samo z enega lista, dobral in počel od kraja, kakor da bere prvokrat in iz čudnega razodetja. Bile so evangeljske besede po apostolu Matevžu o božji previdnosti. Pobožni bralec je tonil mimo svetega besedila v prečudno videnje in se v nemal v gorečnosti, da je moral hlipati za zrakom, da ga ne bi ganotje zadušilo.

»O kako si resničen, Gospod,« je občutil. »Niti komolca ne more pridejati človek svoji dolgosti brez Tebe. Gospod, kako naj se Ti zahvalim, da si mi bil varuh kakor si povedal? Gospod, kako naj se obtožim, če sem še malo veren in imam človeške skrbi? Gospod, ne odkloni moje zahvale, da si mi življenje oteel. Gospod, ne šteji mi v greh, ko Te prosim, da me vodi še v naprej in mi pomagaj! Verujem Vate in bom verjel do konca!«

Tako je molil blede človek, omahovaje na kolenih in zibaje se, da so sosedni molilci nemirno pogledovali po njem, ali se ne bo zdaj pa zdaj zgrudil od slabosti. A se ni zgrudil. Iz duha je premogel slabost telesa, iz veselja se krepil, ki mu ga je dajala molitev. Bil je magister Anton.

Tisto noč, ko je bil našel Pavla in ga je nato odvedel Stradiot iz umazane krčme, je bil legel na mrtvaško posteljo, iz katere je vstal stoprav to jutro. Ko je bil tisti večer segel Stradiotu z dlanmi okoli vratu, spozabivši se v sveti ogorčenosti, da je duhovni človek, ga je oni drugi v nekaki obrambi sunil z nožem v prsa. Rana je bila grozna. Šla je magistru ob življenju mimo srčne žile. Kot je ugotovil ranar, ki ga je pregledal, ko so ga zjutraj pobrali nezvestnega, je bil udarec z nožem le slučajno izgrešil pot v srce. V magistrovi obleki nad srcem so našli drobno knjigo, ob kateri je bilo spolznilo orožje rahlo v stran. Ko so to magistru pozneje povedali in mu pokazali na knjigi sledove orožja, se je od čudne presenečenosti za tre-

nutek onesvestil. Stradiotova luteranska knjiga mu je bila otela življenje. Od dne do dne se je okrevajoči magister poslej vse jasneje zavedal, da ga očitno varuje in vodi Bog. To binkoštno nedeljo, ko se je mogel prvokrat dvigniti iz postelje, se je prišel zahvaljevat v cerkev za čudežno rešitev. V molitvi se je potolažil pa še drugače, se zaupno ohrabil za nove težave in nadloge. Vzrastle so mu bile z dolgo boleznijo, ki mu je bila vzela skoraj vsa denarna sredstva. Zato je bral vedno zopet iz Mateja Gospodovo tolažbo, naj ne skrbi, kaj bo jedel in s čim se bo oblačil, naj ptice pod nebom pogleda, ki ne sejejo in ne žanjejo in ne spravljajo v svoje žitnice, pa jih Oče nebeški redi.

Potolažen je vstal iz cerkve. Ko je šel proti domu in čutil, da je za spoznanje manj šibek ko prej, je postal povsem veder in verjel:

»Te prazne skrbi zadnjih dnevov, kako se bom prebil naprej. Kakor da so vsi dobri ljudje izumrli in osiroteli vsi pobožni samostani, kjer na vratih trudnim potnikom kruha delijo. Pa kaj neki! Čemu bi prosjačil! Kadar me še to malo slabosti mine, ali ne znam delati? Znam tkati, kovati in učiti. Poganjač sem bil, krovcem sem služil in ranarju. Pojdem, najdem dela, takega ali takega!«

Tako je premislil in utonil za trenutje v spominih na svoje mlade izkušnje in se je osvestil celo čudnega gesla, ki si ga je bil zbral za življensko pot. »V dve smeri, kakor petelin,« si je poklical v misel, »z očesom proti nebu in z očesom, uprtim v zemljo.« Tedaj se mu je porodil nov načrt. »V zemljo tudi!« je dejal, »in če je tudi navidez proti božji besedi v današnjem evangeliju, v zemljo tudi! Zakaj pa mi je Bog dal prijatelje, da bi jih ne klical na pomoč, ko je treba! In treba je! Nesrečni moj sovražnik vodi Pavleta. Bog ve, kam ga je že spravil. Na Nemško, med odpadnike, med nezveste. In ni mar nič več časa, da še ostajam in ne grem na pot.« Zopet so se mu razgrnile v vsej strahoti ovire na poti. Zopet je skušal trdno verjeti in zaupati v Boga.

Ko se je vrnil domov, je začel pisati za denarno pomoč. In ko je dopisal, je ugibal, kam naj pismo naslovi. Ali škofu Vrbanu na Dunaj ali gospodu vikarju Joži v Štanjel.

»V Štanjel je bliže,« je zaključil.

Vsak dan se je telesno bolj krepil. Duševno se je vedril v molitvi in pri obiskih k ohrotlemu konzilijariju Megerliju, ki mu je vedel povedati, kakor da resnično vidi v daljave, kod neki vodi Stradiot Pavleta Skaliča. Poznal je protestantske mogotce, vedel, da marsikaj žrtvujejo za naraščaj v njihovi službi. »Tega se ne boj, da bo ta pasji oče še kaj dolgo spremljal fanta,« je sodil in magister se je

pozneje uveril, da je sodil prav. Prekmalu bo oče sinu in sin očetu odveč. Premoženja Juriju itak goriški deželani niso dali na pot. Tako bo, da ga bo dal kakemu evangelijskemu velikašu in ga bodo stanovi priporočili v Urach v Mönchshof. »Nič ne podvizaj zato. Dotečeš fanta ne več. Našel ga pa boš. V Mönchshofu, v Tubingah!« Magister je vprašal, kaj naj znači čudno ime in izvedel, da se tam mudi baron Ungnad, ki je velik podpornik evangelijske misli na jugu. »Ungnad in škof Vergerius!« je pripovedoval konzilijarij, »Pier Paolo, trmasta glava, ki jo je obnoril umirajoči Frančesko Spiera, o čemer ti seveda nič vedeti ne moreš in ti tudi treba ni.« Dobri mož je ponudil iz svojih skromnih sredstev magistru celo pomoč, ki je magister ni mogel ne hotel sprejeti. Na njegovo priporočilo pa je dobil delo in zaslužek. Učil je v ugledni meščanski družini.

V magistrovo srce pa se je tedaj vzela nova, težja skrb mimo prejšnjih. Čimdalj je razmišljal, tem jasneje je spoznaval, da mu po človeškem razsodku ne bo moči nikdar več pridobiti Pavla. Videl je kakor na dlani: »Izgubil bo nedolžnost, vino in naslada mu vzraste v navado. V najbolj nevarnih letih so ga zvedli na slaba pota. Zadnjič me ni poslušal, prihodnjič me že poznati ne bo hotel več in me bo zatajil. Morda bo še huje. Pojde nadme z orožjem, kakor je morda podedoval po nasilnem očetu. In strasten bo v svojem novem svetu, strašno nagel, kakor bi bil goreč za dobro, če bi bil ostal pri Jezusovcih.« Tako je videl in verjel magister in je obupoval: »O moj Bog! Ko bi bil jaz vsaj moder, da bi ga z zvijačo kako ujel in nase privezal. Ali pa vsaj bogat. Z zlatom bi ga odkupil zapeljivcu iz pekla. Ali pa zgovoren, da bi mu v srce in dušo spregovoril in bi videl mojo ljubezen. Pa saj je ne bi! Nikoli je ni spoznal in Žolna se ni lagal. Komaj materina ljubezen je medla prilika božje.«

»Gospod,« je molil magister tedaj kratko in značilno, »Gospod, daj Pavletu, da bi bolečino matere, ki jo sin boli, občutil! Gospod, ali pa mu daj, če mu matere ne moreš, bolest mu daj, da bi ga to, kar najbolj ljubi, najbrž keje izdalo!« Tako je prosil, ne da bi mu bilo povsem jasno, česa prosi Pavlu. A molil je prav, iz resnične ljubezni do bližnjega, on, ki je znal krotiti sebe in ubiti v eni nočni straži pred tabernakljem še zadnjo človeško sanjo o zemeljski sreči, on, ki že ni več videl v Pavlu telesnega človeka, le še dušo, ki vrtoglavi v prepad, le še ovčico, ki je tako zapuščena, kakor da jo je pozabil celo Bog sam ...

V takih občutkih ga je presenetil nepričakovan obisk. Nekega jutra je sunil v njegovo sobo popoten človek, se razkoračil pred ma-

gistrom kakor vojak, pogledal magistra od nog do glave in dejal:

»Tomajski žerjav sem. Kraških dveh tovaršev poslanec pa še gospoda Kristofa na gradu. Ker si pomoči potreben, da pojdeš tja koj za ovco, ki ti je iz staje ušla.«

Bil je v resnici tomajski gospod Luka.

Vrgel je magistru na mizo zajeten vozlov novcev in povedal vihravo, kaj sporočata vika- kar Jože iz Štanjela in vikar Matej iz Kobjeglave. Potem se mu je pa strašno mudilo. Komaj je še mogel zaupati magistru, da je zvedel, da so goriški plemenitniki poslali Pavleta na Nemško. Že je odhajal.

Magister je stekel za njim, ki je imel pred vrati ježno žival, na katero se je ročno spravil. Magister je hitel ob jezdečem duhovniku in ga lovil z vprašanji:

»Ali so gospod Joža zdravi?«

»Žerjavi ne bolehamo!«

»Pa njegova strežnica Mica?«

»Naročila je že zelen plašč.«

»In gospod Matej?«

»Dela pokoro. Zdaj govori le še vsak peti dan. Zate! Da bi srečno došel in se vrnil.«

»A Vi, gospod Luka?«

»Lovim Judeža Stradiota.«

»Pa veste zanj?«

»Vem! Slaba vest ga poja kot vihar oblak. A meni ne bo več ubegel.«

»Pa tista ženska? Polona?«

»Strežnila se bo. Pa bo prekasno.«

Magistru je sapa pošla. Tomajski je vse hitreje gnal konja ob njem.

»Hvala! Pozdravite na Krasu,« je še mogel magister zaklicati. Potem je zaostal ...

7. Jožefovo v letu petnajst sto devet in petdesetem.

Bilo je na praznik svetega Jožefa. V sobi pri vikarju Joži v Štanjelu za mizo pri kosilu sta sedela godovni vikar sam in njegov prijatelj vikar Matej iz Kobjeglave. Zjutraj sta bila duhovna darovala slovesno mašo. Gospod Matej je diakonil tovarišu in bral list, kako hvali Sirah Mozesa, ki je bil ljub Bogu, da ga je poveljal sovražnikom v strah in ga počastil pred kralji.

»Zaradi njegove zvestobe in krotkosti ga je posvetil,« je pel gospod Matej, »in ga izvolil izmed vsega človeštva.«

Vikar Jože pa je bil odpel evangelijski Matej o Jožefu, možu Marijinem, ki je bil pravičen in mu je angel v sanjah govoril.

Godujoča duhovnika sta bila kljub veselju dnevu mrka in tegobna. Niti vino ju ni hotelo razvedriti. Skoraj molče sta bila poobedovala. Tedaj je dejal iz čudne zamišljenosti gospod Jože po besedi iz Siraha:

»Zaradi zvestobe in krotkosti je Bog posvetil Mozesa.« Vikar Matej je oživel in dejal:

»Lej, pa sem prav tisto mislil kot ti, ko sem pri maši bral.«

»O rajnem Luki?« je vprašal vikar Jože.

»O Luki, Bog mu daj mir,« je odvrnil gospod Matej. »Sem se vprašal, ali je res bil krotak, in sem si dejal, da ni bil.«

»Goreč pač. Vojak. In po vojaško je umrl,« je menil Jože.

»Po vojaško?« ni verjel Kobljeglavski. »Človek, ki pade med roparje?«

»Meniš li, da so ga roparji ubili?« je vprašal skrivnostno vikar Jože, »ali tako misliš tudi ti?«

»Kdo neki sicer? Saj so ga celo do golega oplenili.«

»So ga,« je kimal Jože z glavo in povešal oči. Potem pa je naglo dvignil glavo in dejal strašno tiho:

»Luka! Saj nimam prič, a laži ne bom zinil. Najinega prijatelja je ubil en sam človek.«

»Koga misliš?« je vzdrltel vikar Matej.

»Judeža!« je dejal kratko vikar Jože.

Težek molk je zopet zagrnul prijatelja. Le sunkoma se je zdaj pa zdaj iztrgalo zdaj temu vprašanje, zdaj onemu odgovor.

»Ali niso vsa znamenja ta, da bo kmalu sodni dan?«

»Bog se naju bo usmilil, da bova prej legla v grob.«

»Zares, skoraj zavidam Luko, kakorkoli je storil bridko smrt.«

»Umril je kot mučenik.«

»Kot mučenik deš. Pa si čul, kaj pravijo, kako da je umrl presvetli gospod Vrban?«

»Zdoma je bil, sem čul, pa je padel in si zlomil vrat.«

»Zlomil! Kaj ne, pa si človek kar tako na lepem zlomi vrat!«

»Spomni se Helija, ko so mu sporočili, da sta mu sinova mrtva.«

»Spomni se prijatelja Luke, ki ga je Judež.«

»Misliš? Da so tudi gospoda Vrbana ubili?«

»Vem! Lutrovski zlikovci so mu stopnice polili z vodo, da so zaledenele. Pa je vstal še potem v cerkev...«

»Moj Bog, Jože,« je vzkliknil tedaj vikar Matej, »odkod to veš? Ali ti tolminska tvoja Mica to pove?«

»Pusti Mico,« je dejal resno vikar Jože, »zmisli se raje, da sva še živa in da za naju še velja, kakor smo si z Luko prisegli: vigilo, čujem!«

Pri teh besedah se je vikar Jože dvignil in dejal vedro, dasi resno: »Zapiraš se pred svetom. V samotni te tlapijo grozne slike, pa gledaš strahove, kakor da so večji. Ne rečem, da niso strašni časi, a najstrašnejše ni. Človeško je vse na svetu. Kaj to, če so Luko ubili in gospoda Vrbana ubili. Cerkev pa le stoji in Rim stoji in Bog stoji in bo sodil živim in mrtvim!«

»Amen!« je vzkliknil vikar Matej iz srca.

Vikar Jože je zopet sedel, pozval Mico in velel natočiti najboljšega vina. Nato se je obrnil k prijatelju:

»Da bova vsaj malo pogodovala! Zato, Matej, če bova morda zadnjič.«

Prijatelja sta si nato napila. Slovesno gašotje se ju je polastilo.

»Še prijatelju Luki! Da bi se srečno sešli onkraj groba.«

»Pa spominu velikega kladivarja Vrbana!«

»Pijem, prijatelj Matej!«

Vikar Jože je utihnil. Vikar Matej je čudeč se strmел v njegov obraz, ki ni bil kar nič več otožen, in v ustnice, ki so se očitno krotile, da ne bi povedale kaj šegavega. Ko je zdajci spregovoril, pa je povedal povsem vsakdanje, da je z gojenci v Rimu zadovoljen. Kobenceljev Ivan sicer ne bo duhovnik, pa tega nikoli ni pričakoval. Zato pa sta Tkalcčičev in Bogatec vzorna. Vikar Matej se je še vedno čudil, videč, da se vikar Jože umetno prikriva. A oni je še govoril o novem ljubljanskem škofu, ki da ni podoben rajnemu Vrbanu, o knjigah, ki jih pišejo evangelijski, o gorečih duhovnikih na Kranjskem in na Krasu, o Glušiču iz Komna, ki je našel milost pri cesarskih in utegne kdaj postati drugi škof s Krasa.

»Pa to vse sam vem, kaj mi praviš,« je tedaj vzkliknil vikar Matej in menil, da bo moral iti, in da nima več časa, še kaj dolgo ostati z doma.

»Deš, da veš vse,« je dejal še očitneje bolj vedro gospod Jože. »Nečesa pa le ne, ti rečem, in sem zato to zadnje odložil, tik preden se posloviva.«

Segel je zopet po vrču in vikal skoraj porredno:

»Matej, pij! Pa do dna!«

In še je dodal:

»Pij! Pa veš, komu? Na zdravje kajfežu Tonetu, ki ga že v cerkvi čaka mašni plašč.«

»Bog ti je dal pravo misel,« se je oddahnil gospod Matej in dvignil posodo.

»Tako,« je dejal tedaj zadovoljno vikar

Jože in sedel. »Zdaj pa čuj, Matej, kaj Kajfež piše.«

»Piše?« je vzkliknil Mate. »To si torej mencial in skrival?« Vikar Jože je razgrnil list in začel brati.

»Gospodu, gospodu Joži, vikarju v Štanjelu, hvaležni njegov učenec in sluga Anton.«

»Da boš čul,« se je prekinil beroči; »kako bi sicer mogel vedeti, da je umrl gospod Vrbana kot mučenik.«

»Beri!« je menil hladno vikar Matej in vikar Jože je bral. Pismo magistra Antona je bila zgodba dvanajstih mesecev od oktobra preteklega leta in še v mesece novega. Pripovedovalo je o najbolj čudnih doživetjih Antonovih na potu. Kako je našel sled za Pavletom, prišel v Celovec na božični večer, bil pri polnočnici in videl na lastne oči, kako so evangelijski mladeniči zasmehovali vernike v cerkvi, vezali klečočim žeskam krila skupaj in delali strašno zmedo. Kako se mu je zazdelo, da je spoznal med sirovimi poredneži Pavletovo lice, a ga spet izgubil v gneči in temi in šel drugo jutro naprej, a se nato vrnil spet v Celovec, če bi se morda vendar ne bil zmotil pri polnočnici, in je bival Pavle res v tem mestu. Kako je živel magister nato tri tedne v mestu, ker so bili zapadli snegovi, in se srečal še enkrat z Jernejem Žolno, katerega je našel pri najboljši volji in upajočega, da se bo srečno dokopal do mirnega življenja v hiši bogatega meščana, ki trži s kozami na Laško in ima priletno samsko hčer, le nekam odljudno. Kako mu je Žolna povedal, da je bil Pavle v mestu in šel nato proti Dunaju v družbi z bivšim koprskim škofom Petrom Pavlom Vergerijem, ki je bil prišel na Kranjsko in se vračal. Kako je nato magister hodil na Dunaj, trpel strašno zimo in bridke zame, našel prenekateriga dobrega in zvestega duhovnika, ki ga je prenočil in pogostil, a videl in slišal tudi mnogo žalostnega, zlasti po krčmah in po mestih, kjer mestjani v glupih oholosti hočejo posnemati gospodo, ki je lutrovska in govori drzno celo proti cesarskim. Kako je došel na Dunaj, iskal škofa Vrbana, ki je bil odšel v Donauwörth, ne da bi ga našel, se srečal z že imenovanim škofom Petrom Pavlom in izvedel, da je odšel Pavle na Nemško kot Tifernov stipendist. To vse mu je povedal škof Peter Pavel sam, z bridkim posmehom, ko je brž spoznal, da s prilizljivo besedo ne more pregovoriti poštetega človeka na svojo stran. Potem je pisal magister o svoji poti na Nemško, kako je prišel v Pasavo in šel dalje, dokler je imel kaj denarja, in kako si je nato iskal zaslužka, ga našel kot brodar in došel do mesta Donau-

wörtha, kjer je vedel, da se mudi škof Vrbana. Pozno zvečer je došel v mesto in stopil v prvo prenočišče. Našel je posteljo v sobi, ki je imela okno na cesto. Ponoči so začeli prav pred oknom strašno razgrajati neki ljudje. Tulili so smešno pesem o nekakem »popu Izegrinu,« ki je zašel na led, da pade in se ne zna pobrati. Pesem je bila norčava kakor so godčevske in dijaške. Magistra pa je vrglo po koncu, ko se mu je zazdelo, da sliši Pavletov glas. Odprl je okno, prisluškoval in nato drzno segel po najbližjem pijanem pevcu. Počignil je osuplega k sebi in ga spoznal. Bil je v resnici Pavle, ki je tudi prepoznal magistra, ko ga je ta poklical po imenu. Mladi je strahotno zaklel, se izvil magistru in zavpil drugovom, naj bodo tihi. Pokorno so se nato oddaljili. Magister pa je vstal in iskal nato po mestu vso noč. Drugo jutro, ko je spraševal po škofu Vrbanu, je izvedel, kaj se mu je bilo pripetilo, da je padel, stopivši iz svojega bivališča, in se ubil. Evangelijskih priče same so povedale, da ga ni zadela kap, da je spodrsnil. Tudi stopnice so pričale. Pokrite so bile z ledom, ki so ga šele pozneje razsekali. Potem je pripovedoval magister, kako se je udeležil pogreba in izvedel, da so dali Kobenclejevi škofovo truplo prepeljati v Gornji grad. Sledovi solz so bili vidni na listu, kjer je poročal magister o škofu.

»Bog je videl in bo sodil morilcem,« je pisal. »On, moj dobrotnik, goreči posvečenec Gospodov, iz čigar rok sem prejel duhovske oblasti in posvečenje, pa je mrtev. Mrtev, ubit, kakor veliki njegovi predniki, ki so tudi mučeniške smrti umrli za Kristusa in njegovo čisto in sveto blagovestje, kakor sveti Pavel, sveti Andrej, sveti Jakob, sveti Mohor in sveti Bonifac. Meni pa je, da bi jokal in se ne izjokal. Veliko je izgubila sveta Cerkev, veliko ljubljanska škofija! Pa kakor je Bog sklenil. Moja žalost je tem hujša, ker sem preverjen, da je bila škofova smrt v zvezi s tisto pijano družbo, ki mi je pela ponoči pred oknom in je bil med njimi tudi Pavle Skalič. Pavle, nesrečni, ki je bil morda prav on tisti, ki je šel in vode zлил na stopnice in ni sicer želel moriti, a je vendar ubil, in da bi ga vsaj ta strašni dogodek pretresel, da bi šel vase in bi ga jaz našel, prijel za roko in prosil: Sin izgubljeni! Vrni se! Vrni se k svojemu dobremu in pravemu očetu, k svojemu Bogu!«

Vikar Jože je dobral in se ozrl na prijatelja. Videl ga je, da si briše solze raz lica. Vikar Jože pa je dejal vedro:

»Kaj se jočeš? Ali ne vidiš? Zopet smo trije! Trije žerjavi. Vigilo!«

(Dalje.)

Zacharias Topelius:

Usahli list.

JESEN je prišla. Noč kraljuje nepretrgoma, dež pada v nalivih, morje kipi, bobni in se razbija ob bregu. Vse drugače je bilo v poletju. Takrat se je jasno in mirno igralo veselje po cvetočih obrežjih in kakor galeb begalo nad valovi ob belih jadrih. Otroci so pa pri jezu spuščali male čolničke na jasno globino. Sedaj je morje temno in nevarno in na obzorju ni mogoče razločiti ničesar, kajti mrak je vse ogrnil z debelo odejo.

Kaj se je pa zgodilo z lepim, gostim lesom, ki je dehtel in zelenel v poletju pod solnčnimi žarki in so v njem ptički prepevali in deklice iskale četverolistno deteljico! Pusto in temno je sedaj tam: z brez je odpalo vse listje, trepetlike ne šeleste več, ptički so obumolknili, cvetje je ovenelo; le jesenski veter stresa še jelke in volkovi se pode po čopastem mahu.

Povem vam zgodbo o jesenskem listu. Morda jo celo že poznate? Ni dolga, pa resnična.

V finskem lesu je zrasla mlada breza, bela in vitka, polna moči in življenja. V maju se je ogrnila z lepimi zelenimi listi, ki so bili podobni metuljem; bili bi lahko okras vsakega venca, na tenkih vejicah breze pa so se podajali še lepše.

Spomladi je zavela med nje pod večer lahka sapica in zapela tako pesmico:

Tisoč se listkov na brezi smehljá,
polni so solnce in polni srebrá,
Sapica dahne narahlo med nje,
vsak ti zapoje: »Bog, hvalimo te!«

»Lepa je tvoja pesem,« je zaščeбетal ščinkovec, ki je ravnokar končal svoje gnezdo na vrhu breze. »Naučiti se jo moram!«

Kmalu se jo je naučil in pel:

Tisoč se listkov na brezi smehljá,
polni so solnce in polni srebrá,
Sapica dahne narahlo med nje,
vsak ti zapoje: »Bog, hvalimo te!«

»Kaj pomeni: Bog, hvalimo te?« je pomislil najmlajši listič, ki se je razvijal navzgor. »Pesmica je lepa, pa ne razumem je. Nikdar še nisem videl Boga; kako naj mu pojem hvalo?«

Drugo jutro je pomladanska sapica zavela vnovič in zašumljala isto pesmico. Najmlajši listič je spet ponovil vprašanje.

»Kaj govoriš?« je zaščeбетal ščinkovec. »Ali nisi tudi ti delo božjih rok? Ne poznaš li Stvarnika?«

»Vse to je za modrejša bitja ko sem jaz,« je žalostno odvrnil listič.

Prišlo je poletje in v solnčnem podnebjju so vsi listi opevali dobroto in hvalo Gospodu. Samo najmlajši listič na vrhu breze je govoril:

»Ne razumem njihove pesmice. Morda sem še premlad.« In se je razjokal nad svojim neznanjem.

Poletje je bilo krasno in gorko, potem pa je prišla jesen. Po prvem mrazu je začelo listje rumeneti. Veter pa je še dalje peval svojo pesem.

Noči so postajale vedno bolj temne in dolge; borovnice so dozorele, večina ptičev je odletela, listje je že odpadalo, a je še do konca hvalilo Boga v spoznanju, da je taka njihova usoda na svetu. Samo najmlajši listič ni razumel tega, dasi je tudi on že nekoliko porumenel.

Nekega dne pa je prihrumel z vso močjo severni veter in pometal še ostalo listje z dreves. Najmlajši listič je bil z drugimi listi odtrgan in vržen daleč v globino gozda, kjer so ležali že celi skladi usahlega listja, katere je že pokrivala slana. Zrak je bil nasičen jesenskega duha kakor da bi dišalo po lanu, ki so ga ravnokar povlekli iz vode.

Tudi najmlajši listič je bil tam. Njegov pecelj je bil še zelen in ni hotel umreti, dokler bi ne spoznal svojega namena na svetu.

Prišla je mrzla zima. Najbolj mrzlo pa je bilo tam na skali, ki je bila potisnjena v morje in ni rasla nobena rastlina nanji. Tam je stanovala ribičeva družina. Otroci so hodili čestokrat na obrežje pobirat drva, ki so jih naplavili morski valovi. Nekdaj so našli sredi snega velik kos drva in ga potegnili v koč.

»Oče, oče!« so klicali oddaleč. »Pridi in poglej, kaj sva našla!«

»To je hrastovina,« je rekel ribič, ko je ugledal les. »Od razbite ladje je in nam da gorkoto za več časa. Mati, pripravi nam juhe; imela boš lep ogenj.«

Na s snegom pokritem deblu pa je ležal porumeneli listič. Majhna deklica ga je vzela in ga od vseh strani občudovala.

»Kaj je to, mati?« je vprašala.

»To je brezov list, prečudno lep in velik,« je odgovorila mati. »Njegov pecelj je še zelen. Posušimo ga in vtaknimo v sv. pismo. Nam bo za čitalni znak.«

Ribičeva žena je položila listič v knjigo, da bi si zapomnila mesto, kjer je nehala čitati. Bila je namreč zelo pobožna in je vsak dan brala iz sv. pisma.

Drugega dne je bila nedelja. Ribičeva žena je odprla knjigo, ki je bila njen največji zaklad, in začela čitati 102. psalm, ki je najljepša pesem o slavi Gospodovi:

»Dnevi človekovi so kakor trava, kakor cvetlice na polju tako izcvetejo, ko veter po-
piha čeznje. Milost Gospodova pa je od veko-
maj... Moja duša hvali Gospoda...«

Ribič in njegovi otroci so pazno poslu-
šali. Zunaj na morju je besnel leden vihar,
tema je zagrnila skalo in mraz je pritiskal
z vsemi močmi. V revni kočici pa je gos-
podoval mir, svetloba in veselje: tam so hvalili
Boga.

Ribičeva žena pa je prenehala z branjem
in položila brezov listič v sveto knjigo.

»Poglejte, kaj se je zgodilo ž njim,« je
rekla začudeno. »Rumen je kakor zlato.«

»Radi toplote se je posušil,« je odvrnil ri-
bič, pogledavši na list, ki se je v resnici ble-
ščal kakor da bi bil izrezan iz zlata.

Spremenil se je. Nekaj drugega še se je
zgodilo v ti spremembi: zdaj je listič razu-
mel, kaj pomeni: hvaliti Boga. Videl je bil
že močnejše stvari: pomlad, poletje, jesen in
zimo. Videl je bil solnčne žarke in črno noč,
pa se ni naučil gledati v vseh rečeh voljo
božjo. Zato je bil že od jutra svojega življenja
žalosten in nemiren. Šele sedaj je razumel vse
in je izginila vsa žalost iz njega. Sedaj je
mogel umreti in zato se je lesketal kot zlato.

Brezovi listič je še dolgo časa ostal v
sveti knjigi, da bi tako, kar je malenkostno,
nepoznano in pozabljeno moglo hvaliti Go-
spoda. Ko bo pa prihodnjo pomlad zavela
majska sapica sredi zelenih brez, bo vsak li-
stič vedel, kaj pomenijo besede: hvaliti Boga.

Taka je zgodba o usahlem listu.

(Finska bajka. — Prevedel Peter Butkovič.)

Izseljenci čakajo na parnik.

Pavel Skalar:

Trpljenje.

V urah bridkosti in bolesti, ko je rastoče
mlado srce rjulo v bolečinah, sem se
dvignil na pot, da vidim, ali je trplje-
nje s svojo trdo roko poseglo še kam drugam.

Šel sem po poljani. Na njivi je oral kmet.
Težko se je vlekel za plugom, ki ga je metal
zdaj sem zdaj tja. Na koncu njive je ustavil,
si z roko otrl pot, ki mu je lil po obrazu, in
zastavil za novo brazdo.

»Bog daj srečo!« sem pozdravil.

Pogledal me je in žalostno zmajal z glavo.

»Srečo? Ni je sreče, sinko, ni je več. Dolgo
sem verjel vanjo, sedaj na starost sem spo-
znan, da je ni. Vsa moja sreča je bila zemlja.
Ni mi bilo žal truda ne znoja zanjo. Videl
sem: Ne delaš zastonj, vse ti bo povrnjeno.
Danes ne delam več z veseljem. Glej!« s trud-
no kretnjo je pokazal na žitno njivo. »Glej
jo, pšenico! Pred tednom je začela rumeneti
in mnogo je obetala, mnogo... Veselil sem
se težkega klasja kot se veseli otrok nedelje.
— Pred par dnevi jo je posekalo.«

Obmolknil je in pognal. Lemež je hre-
šče zajel v suho zemljo, da se je prašilo na-
okrog.

Šel sem naprej in videl mater s kopico
otrok. Lačni so se stiskali krog nje in kot ne-
godni ptički so čakali.

Ko sem šel mimo, sem se ozrl vstran.

Nasproti mi je prišla gruča deklet. Vra-
čale so se iz tovarne. Čuda gosposko so se
nosile, kot da niso zrasle pod kmečkim kro-
vom; z bledih, upadlih obrazov pa je kričala
beda. Oči so jim bile trudne in brez ognja —
noč brez zvezd. Glasno so se smejale, toda
njihov smeh me je bolet.

Dolga je bila moja pot. Duša mi je pešala,
toda neka skrivna sila me je gnala vedno da-
lje. Vas za vasjo sem obromal, hišo za hišo
obiškal in iz vsakega mi je gorelo v oči trp-
ljenja bridko znamenje.

Stopil sem v mesta in tiha senca — trp-
ljenje se je ves čas plazila ob meni. Iz vi-
sokih kamenitih palač je zrla name in iz sve-
tlih prodajalen; v bednih podstrešnih stano-
vanjih in med stroji v tovarnah se je sukala,
velika in strašna kot smrtna senca.

Videl sem življenja uničena, družine raz-
bite, mlade moči izčrpane, videl sem solze,
obup, krivico in grehov goro.

Z grozo sem planil iz vasi in iz mest; ni-
sem vedel, da je na svetu tolikanj trpljenja.
Na razpotju sredi polja sem se ustavil, da se
oddahnem. In nenadoma se je dvignilo v kr-
vavem vrtincu večera največje trpljenje:

videl sem večnega trpina na križu pribitega.
In ko sem se ozrl Vanj, je tiho dahnilo z nje-
govih ustnic:

»Moja pota niso vaša pota!«

Gregor Hrastnik:

Zadnja samota.

I Z stoletne tihote smo se dvignili in stopili
na poti in naša zemlja se je prebudila in
jel mogočno dihati kakor mlada žena,
ko prejme iz božjih rok novo dušo v svoje
naročje.

In zemlja rodница je v trpečem zanosu
porajala svetnike naše, vidce in pričevnike,
tihe trpinke z rahlo roko in močnimi srei. Na
novih poteh so hodili pred nami klicarji; bilo
je med njimi tudi praznuhov in barantačev,
ki so slepili z močnim grlom in meglo. V
daljne, čarobne strani je mikal in vabil njih
glas in oznanjal novino. Tam pa so rastla dre-
vesa s strupenimi sadeži, ki izpreminjajo du-
šo in razjedajo v njej jedre moči zvestobe in
jasne ljubavi.

Stopili smo iz stoletne tihote rodnihi hišk v
širno deželo, da jo spremenimo v Kanaan, v
nevestico svetlo sredi gneče sveta,

sinovi Izraela smo hoteli zapustiti stari
svet in njega molčečo strogost,

in skozi rdeče morje šumenja smo iskali
predora, da vstopimo v kraljestvo božje.

A še preden so oči zagledale zarjo nad
njim, je zagorela Sinajska puščava,

usehlost in bridkost kamenita, jok mater
grozeče mrmanje mož in hlipanje izsušenih
otroških ustnic in daveča žeja in bolečine do
vseh korenin in smrtna groza umirajočega
ljudstva —

štirideset let.

Štirideset let, da se bolni, v verigah izma-
ličeni in potem v zmagoslavnem šumu izplah-
njeni rod zmelinči

kakor grozdje, ki ga silni vijak stisne in
zdrobi, da se sladki sok loči od gorjupe lu-
pine.

In takrat se je umirajoči rod umaknil v
zadnjo samoto:

razvalil je malike, zlato tele in egiptovske
mesne lonce in se vrgel na obraz pod goro
Sinajsko,

da se je v gromu in blisku prikazalo obličje
Resnice —

večni Kanaan ljudstva, ki ne umre.

Venceslav Sejavec:

Izseljenec.

Jaz v tebi ves — ti v meni si:
ne mine hip, ki ne bi šepetal:
Zapri otožne, utrujene oči,
pa sredi boš domače njive stal,
kjer blagoslov iz črnih leh dehti
in se preliva med šumenje trav.
Ponoči včasih se zbudim,
prisluhnem: Ah, saj dež na vrt škropi,
v naš dragi, zeleneči ... spet zaspim —
a morda vešča le ob oknu frfoli.
Me vzdrami sivo jutro: zagorim
v bolesti — tuja soba v me strmi.
Od daleč se zvonjenje tiho tke:
omami me, sprovede me nazaj
v domači praznik, v jutranje
veselje, petje ... A tedaj
tuj krik mi vdari ob srce,
ubije v duši prazniški sijaj.
Iz rodne grude zruto sem drevo,
ki se naužilo njenih je sokov
in je v puščavo mrtvo vrženo —
tam upa željno v daljni soj vrhov
domačih in z nikoli zmanjšano
ponavlja silo le: domov, domov ...

Venceslav Sejavec:

Po stezi sredi trave.

Po stezi sredi trave, komorača
gre pobič majhen, bosih pet, se čudi,
kako krog njega vse brečni in piska:
kobilice, čebele, čmrlji, hudi
sršeni, murni in škržat, ki v uti
kriči, da se mu trebuh napihuje.
Se ustavi pobič, cirkus ogleduje
z razprtimi očmi, čeprav mu sije
to sitno solnce napržič prav vanje;
a ga ne zmoti: verno opazuje
gib trave, barev, luči valovanje;
nalahno maje z glavo in modruje.
Metulji v belih, križastih in zlatih plaščih
sodružno s čmrlji na cvetove sedajo,
med črpajo, si ž njim napivajo
in se smejo, ko v dečka gledajo.
Nenadoma se na stezi pokaže zajec
in: »Kam pa, pobič?« reče, v travo zgine —
za njim se bilčje ko v poklon zamaje
in siv kobilček plašen kvišku šine.
A pobiču strmečemu strnad
na glavo sede ponevedoma —
mogoče vedoma, ker je nagajal rad, —
in zgostoli: čr-čr-čr-čr-črviču.

Stanko Stanič:

Naši južnoameriški izseljenci iz preteklih stoletij.

MESEC za mesecem odhajajo skupine naših rojakov za kruhom v Južno Ameriko. Pred stoletji so pa hodili nekateri naši bratje isto pot. Niso šli za kruhom, pač pa s križem za Kristusa, odpirat južnoamerikanskim divjakom vrata v kraljestvo božje. Ne bo napak, če se jih danes spomnimo, posebej še zato, ker so njih imena in dela bila v slovenskem slovstvu dosedaj večinoma neznana.

Kdo so bili?

Ko sta Španija in Portugalska odkrili in zasedli vso Južno Ameriko, so hiteli v te dežele poleg pustolovcev in srečolovcev tudi katolički misijonarji. »Med najlepšimi misijonskimi napravami je bila indijanska država v Paragvaju, ki so jo jezuitje pod varstvom španskega kralja ustanovili v 17. stoletju,« pravi župnik Mrkun v knjigi »Božje kraljestvo na zemlji« (stran 129). Španski pustolovci pa so smatrali ameriške domačine za divjačino. Da bi Indijance obvarovali telesne in duševne pogube, so jih misijonarji zbrali v novih vaseh, katere so imenovali redukcije. Vsaka redukcija je bila majhna krščanska ljudovlada. Misijonarji so razdelili polje v zasebno in občinsko last. Vsakdo je obdeloval najprej lastno zemljo, nato pa občinsko. Vse se je vršilo v določenem redu. Vsaka redukcija ali vas je imela svoje vodstvo, lastno cerkev in dnevne skupne molitve. Vsaka redukcija je imela obrtnike, ki so delali za skupnost. Vsa občina je bila vsak dan pri sveti maši in pri večerni molitvi. Ljudje so vzljubili svoje misijonarje in sv. vero ter lepo živeli in se sami vladali. Ko je španska vlada jezuite pregnala, je vse to lepo združeno življenje Indijancev koncem 18. stoletja razpadlo.

V teh paragvajskih redukcijah je delovalo tudi precej Slovencev misijonarjev. Med prvimi je bil p. *Josip Brignjel*, ki se je rodil v Celovcu na Koroškem dne 24. marca 1699. Leta 1728. je kot jezuitski misijonar odšel v Paragvaj. Deset let je misijonaril po raznih redukcijah med različnimi ljudstvi. Leta 1738. je postal predstojnik redukcije Sv. Ksaverja v Urugvaju, nato rektor kolegija v mestu Corrientes in nazadnje predstojnik misijona med Abiponijci. Leta 1770. se je vrnil v domovino.

Drugi tak misijonski delavec v Paragvaju je bil p. *Ignac Cirheimb*. Ta mož je bil član stare kranjske obubožane plemiške družine,

katere menda zadnji potomec je bil nekdanji župnik v Koroški Beli Zeno Cirheimb, ki je umrl kot stolni kanonik v Ljubljani dne 31. marca 1897. P. Ignacij Cirheimb se je rodil v Ljubljani dne 29. julija 1703 in je prišel v Paragvaj leta 1730. kot mlad jezuit. Skozi 37 let je misijonaril po raznih paragvajskih redukcijah. Po izgonu jezuitov iz Paragvaja se je vrnil na Dunaj in tamkaj leta 1773. umrl.

Ne kot duhovnik ampak kot misijonski brat je deloval v Paragvaju *Adam Hrovat*. Mož se je rodil v Semiču dne 6. novembra 1711. Leta 1740. ga že zasledimo kot misijonarja v Paragvaju, kjer je tudi najbrž za vse komaj zatisnil svoje oči.

Srčne želje, katere je gojil p. *Nikolaj Plančič*, po rojstvu Zagrebčan (6. 12. 1720), ko je leta 1750. odjadril v Paragvaj, se niso izpolnile. Želel je biti indijanski misijonar. Vendar ga niso poslali med divjake, ampak med dijakke. Imenovali so ga za profesorja na vseučilišču v Cordobi, kjer je spočetka učil modroslovje, potem pa bogoslovje. Ko je bil jezuitski red izgnan iz Paragvaja, se je p. Plančič vrnil v Varaždin, kjer je leta 1777. umrl.

Tudi prekmurski Slovenci so imeli med misijonarji v Paragvaju svojega rojaka. Leta 1734. se je kot sedemnajstleten jezuit pripešljal v Paragvaj p. *Franc Serdaheljič*. Misijonaril je v Urugvaju ter se bavil z uspehom z bombaževimi, tobaknimi in čajevimi nasadi, dokler ni moral z ostalimi jezuiti zapustiti Paragvaja. Vsi imenovani misijonarji so delovali v današnjem Paragvaju. Ti pa še zdaleka niso vsi, ki so iz naše srede odjadrili v Južno Ameriko misijonarit. Tudi v sedanji republiki Perù smo v tistih dobah imeli med misijonarji svoje rojake. Goriški Slovenec — vsaj po priimku soditi — je bil p. *Nikolaj Sušič*. Leta 1749. je prišel v Perù. Misijonaril je v redukciji Magdalena in po raznih drugih misijonih. Največ slave pa si je pridobil kot zemljepisec in kartograf p. *Ferdinand Konšak*. Zibelka mu je stekla v Varaždinu dne 2. decembra 1703; prišel je že leta 1730. kot misijonar v Mehiko. Leta 1732. pa je odšel v Kalifornijo. Preiskal je vse obrežje do Rio Colorado, vneto misijonaril in postal nazadnje vizitator vsega misijonskega ozemlja. Njegovo ime spada med najslavnejše v Kaliforniji. Ta veliki misijonar in zemljepisec je umrl 10. septembra 1758. v Kaliforniji. Njegovo življenje je v posebni knjigi popisal p. *Franc Zevaltos* v Mehiki leta 1764.; torej že šest let po njegovi smrti. Literatura o tem velikem možu je precej obilna. Zaslužil bi med nami poseben življenjepis. Od Indijancev zastrupljen pa je umrl v misijonu Tarahumaru v Mehiki p. *Ivan Marija Ratkaj* leta 1684. V Mehiko je bil prišel leta 1680. Rodil

se je v Ptujju dne 22. maja 1647. Popisan pa je v isti knjigi kakor japonski mučenec Goričan Mesar. Leta 1767. je pa umrl v Mehiki kot misijonar p. *Marko Anton Kapus*, ki se je rodil v Kamni gorici leta 1656.

Kako so potovali?

Naši sedanji izseljenci imajo sicer dokaj sitnosti, preden odpotujejo. Toda v enem mesecu se lahko odločijo na pot in so že tudi v Južni Ameriki. Vse drugače je šlo našim tedanjim misijonarjem. Najprej so morali dobiti dovoljenje od svojih predstojnikov. Te so večkrat leta in leta morali prositi, preden so bili uslišani. Lepo nam kaže to slučaj nemškega jezuita Kilijana Stumpfa. Dne 1. aprila 1688. je vložil prošnjo na tedanjega generala jezuitov p. *Gonsalez-a*. Dne 23. junija 1688. se p. Stumpf zahvaljuje za upanje, da bo smel v misijone. Prihodnje leto, to je 2. aprila 1689., je svojo prošnjo ponovil. Zopet so ga potolažili, da naj počaka boljših časov. Nato je 18. maja 1689. med drugim svojemu vrhovnemu predstojniku takole odgovoril: »Vaš odgovor, prečastiti oče, sem z dolžno pokorščino poljubil. Bil je mrzel obkladek na mojo vročo željo po misijonih. Gorak potok solz me je oblił, ko sem spoznal, da se je moj odhod zopet odnesel. Ne preostaja mi drugega, kakor da v svoji duši, sveti pokorščini zapisani, ta sveti ogenj, ki sem vedno mislił, da prihaja od Boga, z jokom zadušim, če ne prej on mene zaduši.« Ta goreči misijonar je šele leta 1694. dosegel svoj namen. Pet dolgih let se je torej pripravljal na pot.

Ko je pa misijonarju prišlo dovoljenje za na pot, so se težave šele začele. Edini deželi, iz katerih je bilo možno potovati v Južno Ameriko, sta bili Španija in Portugalska. Za španske kolonije je bila do leta 1720. edina odhodna luka Sevilla, od tega leta naprej pa samo Cadiz. V portugalske kolonije pa so odhajale ladje iz Lisabone. Ko je torej naš misijonar dobil odhodno dovoljenje, se je napotil večinoma peš skozi Lombardijo do Genove. Tam je počakal francoskih in angleških ladij — treba je bilo čakati tudi ves mesec, preden je ladja prišla in zopet odšla. Ko je srečno dočakal jadrnico, ga je ta naravnost odpeljala skozi Gibraltar v Sevillo ali Cadiz na Španskem ali v Lissabon na Portugalskem. Promet med domovino in kolonijami je bil v državnih rokah. Enkrat ali dvakrat na leto je odplulo državno brodovje v Južno Ameriko. Misijonar je moral pohlevno čakati te prilike. Med tem čakanjem se je večkrat nabralo na tisoče potnikov in ko je brodovje odšlo, so bile ladje tako natrpane s potniki, da ni bilo prestatı; ali pa je moral

del potnikov čakati še eno leto, da odpotuje šele s prihodnjim brodovjem. Večkrat so torej morali misijonarji dve leti čakati, preden so mogli odpluti. Pa tudi potem ni bila pot preveč varna. Na Špance so vedno prežale holandske in angleške ladje in ni bilo nič ne navadnega, da je špansko brodovje padlo Holandcem v roke. P. Matija Shobl piše l. 1727. iz Seville: »Sedaj se nas je nabralo že 80 misijonarjev, kateri čakamo prilike, da se prepeljemo v misijone. Prej pa ne moremo odjadrti, dokler se angleško brodovje, ki sedaj preži na španske ladje, ne oddalji z oceana. Nobeden trgovec noče blaga izpostaviti tej nevarnosti. Bog daj čimprej evropskim silam stalen mir, da bi mi čimprej prišli na polje svojega poklica.«

Sicer pa ta čas za misijonarje ni bil zgubljen. Prebivali so po raznih kolegijih ali pa v misijonskem zavetišču, ki je bilo nalašč zanje ustanovljeno. Nekateri so tam nadaljevali svoje študije, drugi so se učili jezikov. Večji del tega časa so porabili za misijonski študij. Naš p. Ivan Ratkaj piše o tem takole: »Skozi dve leti, ko smo čakali v Seville na ladjo, smo se posebno vadili v zvezdoslovju in računstvu ter drugih potrebnih vedah; pa ne samo vadili, temveč i lastnoročno smo naredili marsikatero pripravo in se urili v raznih rokodelstvih. Nekateri so delali kompase ali solnčne ure ter škatle zanje. Drugi so šivali obleke iz kožuho vine, drugi so delali in popravljali kositrne posode, zopet drugi so se pečali s posdobarstvom in strugarstvom, zato da bomo s tem delom in s to znanostjo laže pridobivali srca divjih paganov in zato tudi laže njihova srca s sveto vero prepojili.«

Ko so tako srečno dočakali ladje, so morali pred posebno komisijo, ki jih je vse točno popisala in registrirala. Potni stroški so bili pa še veliko večji kakor danes. Za pot iz Genove v Lisabono, ki je trajala en mesec, so morali naštetı do 200 renskih goldinarjev. Za pot iz Španije v Paragvaj je moral p. Strobl preskrbeti vso hrano in plačati poleg tega še 700 goldinarjev za osebo.

Hrana na ladji je bila izredno slaba, največkrat jim je šla trda za vodo. Ladje pa so bile vedno prenapolnjene. Od 500 do 1000 ljudi so natrpali na ladjo, da so bili stisnjeni kot sardele v škatli. Velikokrat so se v tej stiski pojavile kužne bolezni. Cele ladje so skoraj popolnoma izumrle. Tudi za dva slovenska misijonarja vemo, da sta med potjo na kužni boleznı umrla. P. Filip Šnedec »eden najbolj zdravih in veselih misijonarjev« in p. Franc Vidmar sta leta 1730. odpotovala iz Cadixa v Peru, a sta med potjo skupaj z mnogimi tovariši na neki kužni boleznı umrla.

Ni bilo tudi skoro nobenega leta, da se katera ladja ni potopila. Samo od leta 1686. do leta 1727. zaznamuje kronika jezuitske družbe 113 misijonarjev-jezuitov, ki so umrli na morju radi potopa. Če prištejemo še močno razvito piratstvo (morsko razbojništvo), si lahko predstavljamo, da potovanje teh naših misijonarjev ni bilo zabava, ampak pravi križev pot, saj so bili na odprtem morju iz Španske do Južne Amerike največkrat po pet mesecev na poti.

Potovanje v tisti dobi je trajalo iz Gorice v Peru 545 dni. Računajva: iz Gorice v Genovo 15 dni; čakanje v Genovi: 30 dni; iz Genove v Cadiz 30 dni; v Cadizu je trajalo čakanje na ladjo povprečno 300 dni; pot iz Cadiza v Peru 150 dni, skupaj iz Gorice v Peru 545 dni.

Kaj so pa misijonarji na ladjah delali? Poglejmo, kaj piše o tem misijonar p. Franc Javier. »Vsak dan so bile na ladji tri sv. maše. Vsak dan smo pridigali v spodnjih delih ladje za plemstvo, na krovu pa za navadno ljudstvo. Vsak dan smo učili krščanski nauk, spovedovali in počastili Najsvetejše. Vsak večer smo skupno molili rožni venec.«

Ti naši rojaki so bili tihi junaki. Nekateri so umrli mučeniško kakor otec Ratkaj, drugi so zasloveli v kulturni zgodovini Južne Amerike kakor otec Konšak, največ pa jih je bilo, ki so tiho in vztrajno orali ledino v zemlji in srcih, da je iz pustinje, orošene z njih krvjo in potom, polagoma pognalo krščansko življenje. Ponosni smemo biti, da so tudi slovenski možje dali kri in življenje za to, da se tuji, indijanski narodi povzdignejo k blažjemu, krščanskemu življenju.

(Glavne podatke sem zajel iz knjige: Deutsche Jesuitenmissionäre des 17. und 18. Jahrhunderts, Von Anton Huonder S. I. Herder — Freiburg 1899.)

Venceslav Sejavec:

Zadnja košnja.

*Tiho je trava padala
ob njegovo kosó —
kot misli lahne padajo
v preprogo žametno.*

*V belo bradó se je ujemal mu
pokojen dih, zefir,
ko roka iz onstran ga vabil je
čez najposlednejo dver.*

*Ob dušo mu mehko dahnil je
glas skriven: Dosti bo —
in v travo ko bilka omahnil je:
nanj daljne zvezde zró.*

Denarja ko listja.

Vesela povest iz ameriškega življenja.

Spisal Peter B. Kyne. — Prevedel France Magajna.

»OSEBA, ki jo je poslala,« je pojasnil, »je brzojavila tudi meni in mi naročila, naj pazim na družbo štirih oseb, ki se bo danes zjutraj peljala tod mimo v Džoj-Džojsovem avtu.«

Elmer se je oprostil pri prijateljih in prečital brzojavko. Nelka mu je voščila sreče in veselja k rojstnemu dnevu.

Pozabil je bil, da je danes njegov šestindvajseti rojstni dan, Nelka pa ni pozabila. To se mu ni zdelo čudno, kajti Nelka je bila skrbna in točna tudi v malenkostnih stvareh. Pač pa se je čudil, kako mu je mogla brzojaviti v neznanostno mesto v puščavi in vedeti, da bo brzojavko tudi prejel. Kako je neki vedela, kje se sploh nahaja, kod potuje in kdaj, ter koliko oseb šteje njegova družba?

Ta zagonetnost je Elmerja vznemirila. Obšlo ga je silno neprijetno čuvstvo, ki ga pozna morilec, kadar se nahaja poleg svoje žrtve. Začel ga je mučiti strah pred Nelko. Preveč bistroumna je. Če se oženi z njo, bo ona, ki bo vladala v njegovi družini, — in neomejeno bo vladala, to je dobro vedel! Globoko je vzdihnil in odšel na postajo, da se ji brzojavno zahvali za voščilo. Nekaj trenutkov je premišljeval, ali bi dodal v brzojavki k svojememu imenu še »Tvoj ljubeči« ali bi to izpustil. Sklenil je, da izpusti. Z Nelko ni zasročen in morda nikoli ne bo. Podpisuje pa se lahko kakor mu ljubo.

Tekom ostale poti do Los Angelesa je bil jako zamišljen. Krmilno kolo je izročil zopet vozaču in spet prisedel k Dorici. Ker je vso noč bedel, ga je kmalu premagal sen, da je trdno zaspal. Med spanjem mu je Dorica rahlo segla v žep, potegnila na dan brzojavko, jo z očmi preletela ter jo zopet vrnila.

Ko so dospeli na njih dom, je Elmer takoj naznanil, da se mora vrniti v Pilarcitos in da odpotuje že jutri. Obljubil je, da se pride ob odhodu posloviti. Posledica tega je bila, da je naslednji dan, ko se je prišel posloviti, našel Dorico samo doma. Avto je pustil na ulici ter stekel po stopnicah na verando in vstopil. Gospodična Dorica je sedela zvita na naslanjaču in krčevito jokala. Poln sočutja se ji je približal in nežno vprašal, zakaj plaka.

»Oh, Elmer, mili moj fant, ne morem prenesti, ne morem! Kaj bom ubožica počela brez tebe!«

Prijela ga je za roko in si z njo pokrila od solz mokri obraz. Z nepopisno vdanostjo mu je poljubila dlan. V naslednjem trenutku je že bila v njegovem objemu. Ves prešinjen ji je Elmer poljubljal solzne oči in ji šepetal

sladke besede ljubezni. Doričina žalost se je mahoma razpršila in se izprevrgla v rajsko veselje. Zašepetala mu je, da je najsrečnejše bitje na zemlji!

Zlata ribica je bila na travi!

Elmerja je čakalo tri sto milj pota in če je hotel danes dospeti v Pilarcitos, se ni smel mnogo muditi. Poslovil se je, a prej je Doriči obljubil večno ljubezen in ji trdno obečal, da ji bo vsak dan pisal, dokler se zopet ne vidi, kar se bo zgodilo kmalu.

Oj, kako slabotno bitje je človek! In kako majhne vrednosti so včasih trdne obljube! Jedva je Elmer prevozil trideset milj pota, ko že ni bilo več sledu omamice v možganih. Jezzen nad samim seboj je z drhtečimi ustnicami mrmral:

»Moj Bog, kakšen osel sem bil! Lepo kašo sem si skuhal, res! Kaj naj sedaj storim?«

V približno istem času se je gospodična Dorica gugala v naslanjaču in pripovedovala Karelčku iz Kolorada vse podrobnosti o svoji zmagi. »Ko mu je tista njegova bosopeta ljubica iz Pilarcitos brzojavila v Barstow, sem vedela, da se moram podvizati. Brzojavka je malce sumljivo dišala in potrebno je bilo, da svojo nalogo izvedem, preden se Elmer sešane s svojo frkljo.«

Karelček iz Kolorada jo je hvaležno pobožal po licu. »Mima, ti si papano neprecenljivi draguljček,« je rekel veselo. »Ali veš, da sva skoro že suha? Kaj prejmeš kake pol desetine pisem od njega, ga bova poskušala navrtati za tisočak.«

VIII.

Elmer je hudo trpel vso pot do doma. Ni se obsojal, ker je morda napravil za blodo, pač pa si je predstavljal ono, kar ga je čakalo v Pilarcitosu. Kako naj neki pove Nelki, da je bila ljubezen med njim in njo velika zmota; kako naj ji naznani, da si je njegovo srce izbralo drugo kraljico? Z veseljem bi šel pod šibe, če bi se s tem mogel rešiti srečanja z Nelko.

Toda dobro se je zavedal, da ga tega nobena stvar na svetu ne reši. Čut dolžnosti in poštenja ga je silil, da to stori. Elmer ni bil človek, ki lahko miselno pogoltne dano besedo. Zavedal se je, da bo storil Nelki nepopravljivo krivico, in ob tej zavesti je trpel v dno svoje duše. Lahko si predstavljamo, kakšni občutki so ga obhajali, ko se je naslednji večer peljal k Tullijevim, kjer je stanovala Nelka.

Skupaj sta se odpeljala k Angellottiju večerjat in Elmer se je obupno trudil, da bi bil vesel in razposajen kot je bil doslej vedno. Zaman se je trudil. Nihče ne more v tem oziru prevarati razumnega dekleta, ki ljubi. Že

v prvi minuti snidenja z Elmerjem je Nelka vedela, da mu nekaj teži srce. Vedela je tudi, da se ji bo prej ali slej razodel, pa naj bo njegovo srčno breme kakršnokoli. Drugega ne potrebuje kot zato primerne priložnosti. Ko sta se vozila domov, je sklenila, da mu pomaga.

»Elmer,« je rekla nenadoma, »danes nisi srečen. Povej mi, če sem temu kriva jaz.«

Pokimal je molče, ker se ni upal izpregovoriti.

»Ker nisva še zaročena, Elmer, se bova lahko svobodno razgovorila. Ti je morda drugo dekle ožvojilo srce?«

»Na nesrečo je tako, Nelka.«

»Na čigavo nesrečo, Elmer?«

»Na mojo in tvojo,« je rekel žalostno.

»Pusti mene in govori zase,« ga je zavrnila. »Povej mi, si li res nesrečen?«

»Sem.«

»Zakaj?«

»Dobro veš, zakaj.«

»Kako naj vem? Saj ne znam čitati misli. Če bi vedela, ne bi te izpraševala. Povej mi tedaj, si li s svojo sedanjo izvoljenko nezadovoljen?«

»To ne!«

»Aha, zdi se mi, da te razumem. Nesreča je v tem, ker imaš mene zelo rad — dokler nisi poznal svoje sedanje izvoljenke, si me tudi resnično ljubil. Svoje zmote si se zavedel šele zdaj. Sedaj trpiš v spoznanju, ker boš meni, svoji najboljši prijateljici, strl srce. Kaj ne, da je tako?« Nelkin glas je bil zvonek in brez znamenja žalosti.

Elmer bi se bil najraje razjokal. »Nelka, srce se mi trga, da ti moram to prizadejati. Odpusti mi! Nocoj sem te vzel s seboj k Angellottiju, da se ti izpovem, pa nisem vedel, kako naj to storim. Hvala ti, ker si mi sama priskočila na pomoč!«

»Ne omenjaj mi tega, Elmer dragi. Da je prišlo tako, je samo moja krivda. Ko sem ti dala vso prostost, sem vedela, kaj tvegam; zavedala sem se, da si navaden človek in ne najvišji vzor človeka. Imaš vso pravico, da poslušáš svoje srce in da se vdajaš čarobnim sanjam. Ko bi ti tega sedaj ne dovolila, bi ti bila morda prisiljena dovoliti pozneje, ko bi že bila poročena. Sedaj je boleš, a ni hude nesreče, pozneje bi pa bila nesreča, ki bi trgala dušo in srce. Nisem nejevoljna, Elmer, in ničesar ti ne očitam; najino prijateljstvo se radi tega ne sme pretrgati. Moje mnenje je, da ti je o ženskah toliko znano kot jazbecu o zvezdoslovju. Oglej si jih torej in jih spoznavaj, potem se pa vrni k meni, da te poučujem dalje. Nocoj si mi najboljši človek na svetu. Ne odpovem se ti še! Nesrečna bi bila, če bi to storila. Moj boš! Dokler se pa

to ne uresniči, raduj se svoboden in srečen!«

»In nisi jezna name, Nelka?«

»Niti najmanj ne.«

»Kako čudovito bitje si!«

»Ti si pa zelo otročji, da veš. Sicer pa ne bode čemerem, moški so vsi otročji, kadar imajo opravka z ženskami; vsi so sanjavi tepčki, ki se bahajo s svojimi srčnimi občutki. Elmer moj dragi, preobčutljiv si še zmeraj in dobro bo zate in zame, če ostre robove svojih čuvstev nekoliko obrusiš in otopiš.« Nelka se je mehko smehljala in dodala čez hip: »Ako se to ne zgodi sedaj, ti jih bom morala obrusiti jaz.«

Elmer jo je prijel za roko in krepko stisnil.

»Ti moj mili, neumni fant!« je mrmrala ginjena. »Tako dobro te umejem, da ne potrebujem nikakih pojasnil. Pomiri se, Elmer, in bodi srečen! Ali ti je znano, da je vse me sto razburjeno, odkar si izjavil, da boš v jeseni kandidiral za župana? Povej mi, če si to resno mislil!«

»Če sem resno mislil? Seveda resno.«

»Torej se udeležiš tekme za županski stolček?«

»Ni je bolj gotove stvari.«

»Izvrstno, fant moj! Ah, sva že doma. Lahko noč, Elmer. Pomni, da je Bog v nebesih in da je svet modro ustvarjen.« Prožila mu je roko v slovo. »Pri vsakem svojem početju, Elmer, poslušaj bolj razum ko šepetanje svojega srca! Poloti se nameravanega dela šele tedaj, ko si ga z razumom ocenil in potrdil!«

»Nelka, rad bi te poljubil,« je prosil z glasom, ki je bil skoro srdit.

»Elmer, zdi se mi, da si utelešena nezvestoba. Kaj bo neki nastalo iz tebe! No, majhen poljub med dvema, ki sta si prijatelja, ni posebno huda reč, zlasti če pomislimo, da sta se nekdanj tudi ljubila! Na! Tako!«

»Povej mi, Nelka, kako si vedela, da bom na moj rojstni dan v Barstowu. Po nobeni poti ne doumem, kako si me mogla z brzojavko doseči.«

»Elmer, jaz sem zelo bistrroumna ženska. Vem marsikaj, kar bi te osupnilo. V pesniškem jeziku bi dejala, da rabim svojo bučo pogostoma. Lahko noč!«

Obrnila se je in odhitela v hišo. Elmer je slonel na krmilu svojega dragocenega avtomobila in gledal za malo, belo postavo, ki je izginila skozi hišna vrata, ne da bi se le enkrat ozrla nazaj.

»Česar sem se tako bal, je minilo,« je mrmral sam sebi, »in še vedno ne vem, ali naj bi se veselil ali bi se razjokal. Nelka je tako bistra in hladnokrvna, da človeka zaboli, vendar vem, da je vsaka kapljica krvi v njej plemenita.«

Odpeljal se je domov, toda zaspati ni mogel vso noč. * * *

Skozi dva tedna je Elmer taval po Pilarcitosu, ne da bi vedel, kaj bi počel. Okušal je pač mrtvo življenje bogataša, ki nima nikaškega posla. Vsak dan v teh neusmiljeno dolgih dveh tednih je pisal Dorici Gejtvudovi v Los Angeles. Kot njen ljubljenelec bi moral izlivati v dolga pisma obilico nežne ljubezni in koprnenja, a naj se je trudil kakor je hotel, ni in ni mogel tega storiti tako, da bi iz besed zvenela resnica. Vsi izrazi ljubezni, ki jih je bil napisal, so bili neozdravljivo mrzli in neiskreni. Dorica pa ni trpela na taki brezkrvnosti; v njenih pismih sta ljubezen in miloba kipeli kakor peneče se vino.

Deklica je tudi kaj kmalu spoznala, da je v Elmerjevi ljubezni do nje zelo malo ognja. Obupano mu je tožila, da trpi radi njega, in prosila ga je, naj ji še enkrat zagotovi, da bo njen in samo njen in da ji bo ostal zvest do groba. Elmer je videl, da je potisnjen v kot, kjer se ne more več braniti, in ji je napisal pismo po njeni želji. Pozneje ga je prosila, naj ji pošlje svojo sliko z lastnoročnim podpisom. Elmer ji je ugodil in napisal pod sliko: »Elmer svoji mali Dorici!«

Kakor jastreb z višin je potem priletelo pretresljivo pismo od male Dorice. Ubogi bratec Harvi je vso svojo glavnico vložil v neko podjetje, ki je zdaj propadlo. Udarec je bil zanj tako okruten, da je ubožec zbolel. Po mnenju dveh odličnih zdravnikov, ki sta ga preiskala, se mu je na desni polovici pljuč napravil nevaren tvor, ki je posledica zastrupljenja s plinom v Franciji. Njeni dohodki, ki jih je kot poročevavka in pisateljica prejemala od Ameriškega tednika, so bili uborni in niso zadostovali, da bi se mogla preživljati po načinu, ki sta mu bila vajena. Ako ne bo pomoči kmalu, bo prisiljena — o, strahota! — izročiti ubogega ljubljenelega brata oskrbi javne bolnišnice. Oh, zakaj morata biti ona dva tako nesrečna — zakaj ju usoda tako neusmiljeno tepe! Elmer zlati, upanje moje in sanje mojega srca, bi li bil tako neskončno dober in mi poslal tisoč dolarjev? Tvoja nesrečna Dorica se ti bo na kolenih zahvalila itd., itd., itd.

»Saj sem vedel,« je mrmral Elmer in zatlačil pismo v žep. »Že davno sem to pričakoval; zmotil sem se bil le v toliko, ker sem menil, da bo tako pismo dospelo od Harvija. Naj bo kakor hoče, dejstvo je, da tisti tisočak nujno potrebujeta, ker drugače me Dorica gotovo ne bi prosila.«

Elmer se je še vedno nahajal sredi megle blažene nevednosti. Ubožec še vedno ni znal uporabljati razuma in zato je napisal ček

Trgovske kreditne banke v Pilarcitosu. Svota na njem je bila tisoč dolarjev, ki naj se izplača gospodični Dorici Gejtvudovi v Los Angelosu. Dva dni pozneje je banka v Los Angelosu poslala ček banki v Pilarcitos, da ga potrdi.

Slučajno se je zgodilo, da je Alica Good fellow tiste dni trpela radi hudega napada trganja in ostala doma. Nelka je morala za ta čas v banki prevzeti tudi njene posle. Ko je ob zaključku dneva urejevala došle bančne čeke, je naletela tudi na onega, ki ga je bil napisal Elmer Svital v dobro gospodični Dorici Gejtvudovi. Na čeku se je že nahajal Doričin podpis in podpis njenega brata Harvija. Banka v Los Angelosu, kateri je bil ček predložen v izplačilo, ga bo izplačala naslovljenki, čim bo od banke v Pilarcitosu obveščena, da je vse v najlepšem redu. K čeku je bil prilepljen majhen rdeč listek, na katerem je stalo zapisano: »Brzjavite, če je ček nezveljavljen.« Kadar gre za dolarski tisočak, je vsaka banka previdna!

»Pridna, Dorica!« je mrmrala Nelka. »Zelo hitro znaš delati, to ti moram priznati!« Odnekod je prinesla listek s tiskanimi izgovori, ki se jih je banka posluževala, kadar ni hotela izplačati predloženega čeka. Nelka je z rdečim svinčnikom podčrtala na njem vrstico: »Podpis prejelnika nezadovoljiv«, kar je bilo tudi povsem pravilno, kajti Nelka je dobro vedela, da sta oba podpisa na čeku napačna. Listek in ček je nato vtaknila v ovojnico in ju odposlala banki v Los Angelos.

»Sedaj bomo pa videli, kar bomo videli!« je rekla proti tipkam računskega stroja. »Lučka Elmerjevih oči ga bo najprvo brzjavno vprašala, zakaj je prepovedal banki vnovčiti ček, ki ji ga je bil poslal. Elmer bo seveda ves razkačen pridiral k nam in zahteval od gospoda Anzela Modija pojasnil. Le ta, ki o stvari ne ve ničesar, bo poklical mene, da mi umije glavo. Elmer bo ob tej priliki dobil prvo zaušnico, kateri pa bodo v kratkih presledkih sledile druge. Ubogi Elmer, kaj te vse čaka!«

Dogodki so se razporedili tako kakor jih je Nelka predvidevala. Naslednji dan popoldne je prisopihal Elmer v banko kakor da bi ga bil peklenski bič pripodil. Nepopisno je bil razkačen, raje bi skočil v prepad, kakor da je to storil, ampak njegov ček, ki ga je bil z lastno roko napisal in z lastnim podpisom potrdil, so zavrnil kot sumljivega! Tako razžaljenje! Plamen njegovega življenja mu je ihtel vse to sporočil po telefonu. Elmer je proti svoji navadi klet, preklinjal svojo nezumnost, ker je Dorici poslal lasten ček, na mesto da bi v banki kupil denarno menico na svoje ime, prepisal jo potem na Doričino ter

jo odposlal v Los Angelos. Potem ne bi bilo nikakih ovir in živa duša ne bi vedela, da ji je podaril tisočak.

Zal, prepozno se je bil tega domislil, zato je razkačeno vstopil v zasebno pisarnico gospoda Modija in z grmečim glasom vprašal, kako se je mogla njegova banka drzniti, da je preprečila vnovčenje enega njegovih čekov.

»Dragi Elmer, jaz o tem ničesar ne vem,« se je opravičeval stari bankir pohlevno. »S takimi stvarmi se peča Alica Goodfellow, a ta je zbolela in njene posle izvršuje Nelka Cathcart. Pojdite k njej in jo povprašajte.«

Elmer je odšel proti Nelkinemu oddelku in se globoko oddahnil; neprijetno bi mu bilo razlagati staremu Anzelu podrobnosti o svojem čeku. Ko se je njegov čemerni obraz prikazal pri Nelkinem okencu, je deklica vstala od dela in se mu približala.

»Da, Elmer, to sem storila jaz,« je priznala. »Mislim sem, da si se morda prenačil, pa sem ti tako hotela pomagati, če bi se hotel premisliti. Veruješ, da sem bila skoro prepričana, da boš sam prepovedal vnovčenje čeka, če ne bo namreč tedaj že prepozno?«

»Radi mene ni, da bi si belila lase, veš, Nelka,« ji je dejal mirno. »Vem prav dobro, kaj delam, in ne potrebujem oskrbnikov. Od danes naprej, če si tako prijazna, se brigaj samo za svoje stvari in ne za moje. Podpisi na čeku so bili popolnoma pravilni, kar sama prav dobro veš. Zahtevam, da ga nemudoma odpošlješ nazaj v Los Angelos in naročiš tak mošnji banki, da ga brez nadaljnega oklevanja izplača naslovljenki. Kaj ti je neki šinilo v glavo, da počenjaš take budalosti; morda se ti je zmešalo?«

»Taki izstrelki mene nikoli ne zadenejo,« je rekla Nelka hladnokrvno. »Opazuj, Elmer, kako bom streljala jaz! Že prva krogla te bo oplazila! Zdaj se pa obrni in teci domov, če ne se ti bom začela smejati v obraz — ti milijonarsko teslo, ti!«

Elmer je ves pobledel od jeze. Od same ljutosti ni mogel ziniti besedice, zato se je obrnil in molče odšel. Po njegovem odhodu je Nelka brzjavila banki v Los Angelos, naj odpošlje ček nemudoma v Pilarcitos, ker je potrebno, da se podpisi na njem še enkrat pregledajo.

Ko je tisti večer Elmerjev črnokoži kuhar in strežaj Jasper poklical svojega gospoda k večerji, je slednji našel poleg krožnika debelo pismo, ki je pravkar dospelo. Poštni pečat je razodeval, da je bilo poslano iz Los Angelosa. Elmer je bil navadno izbornega teka, ko je pa pregledal in prečital vsebino pisma, je na jedila pred seboj popolnoma pozabil. Obsedel je nepremično na mestu in divje zrl v prazno noto predse.

Pikec, mali Elmerjev psiček, se je začel vznemirjati; gospodova nepremičnost in molk sta se mu zdeli nenaravni. Približal se je in parkrat vprašujoče bevsknil proti njemu. Ko ni to ničesar izdalo, ga je igrave ugriznil za gleženj. Elmer Svital je tedaj vstal in z dobro pomeren brco vrgel ubogega kužka v najbolj oddaljeni kot sobe.

* * *

Prva stvar, ki jo je Nelka Cathcart naslednji dan videla skozi okence svojega oddelka v banki, je bil Elmer Butterworth Svital. Mesto pozdrava je rekel zelo razločno: »Ček, ki sem ga bil napisal Dorici Gejtvudovi, preklicujem. Prosim te, Nelka, poskrbi, da se ne vnovči.«

Nelka je pokimala in Elmer je zapustil bančno poslopje, ne da bi spregovoril kako drugo besedico. Nelka ga ni radi tega prav nič obsojala, saj je vedela, da je vsakemu človeku usojeno doživeti take trenutke, ko je molk najčistejše zlato!

Elmerja Klarka prestrašiti ni bila baš lahka naloga. Mnogi so doslej to poskušali, pa nobenemu se ni posrečilo. Nelki pa je uspelo sedaj, ne le da je Elmerja prestrašila, marveč da ga je skoro pregnala kdo ve kam po svetu. Za to osupljivo novico je izvedela opoldne pri kosilu, ko ji je gospod Crittenden povedal, da je Elmer kupil za dva tisoč dolarjev potniških čekov in da brez dvoma namerava nekam odpotovati.

Ne da bi pomišljala, je Nelka odšla po Glavni ulici proti krajevnim uradom za telefonsko službo. Dospevši tje, je vstopila in se zaprla v eno izmed tesnih telefonskih kabin.

»Nelka govori, Elmer. Je li res, da nameravaš odpotovati?«

»Res.« Elmerjev glas je bil žalosten.

»Kdaj?«

»Čez pet minut. Z avtomobilom se peljem do San Francisca, tam pa vzamem vlak overlandске železnice.«

»Kam, Elmer?«

»V Muscatine, Iowa, da se pobrigam za svoje zadeve.«

»In nameraval si odpotovati, ne da bi se z besedico poslovil od mene?«

»Da, tako sem nameraval,« je dejal ljuto.

»Menim, da tega nisem zaslužila.«

»Nisi, Nelka. Ti si angel.« Elmerjev glas je zdaj zadrhtel.

»Torej se spotoma pomudi za minuto pri naši banki. Rada bi ti voščila srečno pot. Ne boj se, ne bom te zbadala.«

»Vem, Nelka, in ravno to je krivica! Zaslужim, da bi me zbadal ves svet, tak veseljni divji osel sem!«

»Veš, dragec, tega ne smeš pripovedovati meni, ki se nisem učila prirodoslovja. Vse,

kar vem o divjem oslu, je to, da rad zbeži, kadar ga kaj prestraši.«

Elmer se je že čutil v zagati. S pomočjo laži se je hotel osvoboditi.

»Oh, če meniš, da sem prestrašen, se motiš. Česa naj bi se neki bal?«

»Ne vem; po tvojem obnašanju bi sodila, da se bojiš mene.«

»Ne bojim se te, Nelka, le sram me je priti pred tvoje oči. Odhajam zato, da — no — ker mislim, da moram oditi, ker vem, da bo to dobro storilo moji duši.«

»Pa zakaj ne greš raje v Los Angeles?«

»Nelka! Prosim, prosim!«

»Vidiš, dragec, pa te le zbadam. Odpusti mi, odslej hočem bolje paziti na svoj jezik. Povej mi, Elmer, če sem ti do kraja razdrila prelest romantičnih sanj.«

»Povej mi, Nelka, zakaj si tisti ček tako zadrževala.«

»Zakaj? Menda zato, ker sem se pokorila ženskemu instinktu v sebi. Menila sem, da se boš premislil in ček preklical, če ga le nekaj dni zadržim. Zdaj vidim, da sem ravnala prav. Ti si vso zadevo čó korenin premislil, kaj ne da, pa si ček preklical. Ali ni tako?«

»Znabiti.« To besedo je izrekel mrtvo.

»Morda se pa radi tega sedaj kesaš?«

»Nič se ne kesam!« Te besede je izrekel zelo srdito.

»Mislila sem, da si se morda zopet premislil. Človek vendar ne more biti napram svoji zaročenki tako brezbrizen. Če bi se moj zaročenec tako obnašal, bi jo bridko izkupil.«

»Ona ni moja zaročenka.«

»Ni? Pa saj si mi ti povedal, da je. Nisi li radi nje odslovil mene? Gotovo si vedel, kje si, ko si mi razkril svoja izpremenjena čuvstva.«

»Naj bo kakorkoli, ona ni moja zaročenka in — konec besedi!«

»Pa kaj je potem? Morda le prijateljica?«

»Niti to ni več.«

»Tedaj je sovražnica?«

»Morda.«

»Povej mi, Elmer, si ji li hotel tisti tisočak posoditi ali kar podariti.«

»Za posojilo me je prosila.«

»Za kako dolgo? Kakšno varščino ti je ponudila zanj?«

»Nikake. Bilo je posojilo po besedah Katline Mavourneen.«

»Ne razumem te.«

»Morda za mnogo let, morda za zmeraj,« je navedel Elmer verz iz neke balade.

»Toda ji nisi bil voljan posoditi?«

»Seveda sem bil. Saj sem ji bil poslal ček — ali ga morda nisem?«

»Brez dvoma si ga. Škoda, ker se nisi spomnil, da bi ji po pošti poslal tisočak v gotovini.

Če bi to storil, ne bi tvoja bivša ljubica ničesar izvedela in tako bi ti zdaj ne bilo treba bežati odtod. Elmer, dozdeva se mi, da si malce strahopeten.»

Elmerja so te besede zaskalele, kakor da bi ga kdo oplazil z bičem.

»Nisem strahopeten,« je odvrnil hladno. »To lahko dokažem z zlatim hrabrostnim križcem, ki sem ga prinesel iz vojne.«

»Puf! Tisto ni nič — tisto je bil živalski pogum. Srčnega poguma nimaš, to sem hotela reči.«

Elmer je uvidel, da je docela poteptan in poražen in da bo uničen, če se hitro ne umakne iz boja. »Veš, Nelka, s takimi besedami ne boš pri meni ničesar dosegla,« jo je posvaril. »Za svoje stvari se že sam pobrigam.«

»Meni se zdi, da si se poslednje čase jako slabo brigaš za svoje stvari. Če bi ne bilo moje prostovoljne pomoči, bi v svoje knjige že danes zapisal tisoč dolarjev primankljaja. Potem tudi veš, da je konec leta še daleč, in kdo more vedeti, za koliko bi te ona zlatoiskavka v Los Angelosu obrala do tedaj.«

»Kdo ti je dejal, da je zlatoiskavka?«

»Ti sam.«

»Motiš se. Jaz ti nisem tega pravil.«

»Naravnost sicer ne, ko si pa preklical njen ček, si s tem pokazal, da jo sumiš zlatolovstva.«

»Bodisi, povem ti pa še enkrat, da je to moja stvar in da ne čutim nikake potrebe razpravljati o njej. Zadeva je sedaj zaključeno poglavje.«

»Velik sanjač si, če to veruješ. Povej mi odkrito in naravnost, zakaj si preklical naznani ček?«

»Tudi to je moja stvar.«

»Tako globoko si zaverovan v svojo stvar, da nimaš niti toliko dostojnosti v sebi, da bi se mi zahvalil, ker sem ti ohranila tisoč dobrih dolarjev in te rešila iz zank pustolovke. Ne le, da si malce strahopeten, marveč si tudi nevljuden in nehvaležen.«

»Nelka,« je zamrmral hripavo. »Vseh treh grehov sem kriv. Odpusti mi, Nelka, neizmerno mi je žal. Navadno ne bi nikoli, hočem reči, ne bi niti mogel nikoli — mislim proti tebi — ki si tako dobra in pametna, — oh, Nelka! Tako nesrečnega se počutim, da moram odtod, da pozabim. Tako me je sram, da bi ti ne mogel pogledati v oči.«

»Razumem te popolnoma, Elmer. Odpustim ti vse, samo tega ne, da hočeš pobegniti odtod kakor psiček, ki mu privežejo kositrno škatlo na rep. Tako se vedeš, kakor da bi se nečesa strašno bal.«

»Bojim se, silno se bojim, a po telefonu ti tega ne bom razlagal. Veš, kaj bom storil, Nelka? Odložil bom svoj odhod in nocoj pojdeva skupno večerjat.«

»Zelo rada bi potrdila ta načrt, a za nocoj ne morem. Posla imam čez glavo in res ne utegnem. Če me povabiš za jutri zvečer, pa sprejemem hvaležno.«

Obotavlja se je Elmer naposled pristal in Nelka je sama s seboj zadovoljna obesila slušalko ter se vrnila v banko, kjer je gospodu J. Fitzgeraldu, policijskemu načelniku v Los Angelosu, napisala sledeče pismo:

»Dragi gospod načelnik!

Kakor sem Vam že telefonično sporočila, je naša banka prejela v odobritev bančni ček, glaseč se na ime gospodične Dorice Gejtvudove, in ga vrnila s pripombo: »Podpis prejelnika nezadovoljiv«.

Sedaj Vam sporočam, da je brezimno pismo, vsebujoče policijske podatke o Karelčku iz Kolorada ter njegovo sliko iz zbirke zločincev, ki ste ga po mojem naročilu poslali gospodu Elmerju B. Svitalu, rodilo lepe sadove. Gospod Svital je brž prihitel v banko in omenjeni ček preklical; pri tem je bil videti silno vznemirjen. Kmalu potem si je kupil za dva tisoč dolarjev potniških čekov, po čemer mi je bilo kaj lahko uganiti, da namerava odpotovati iz države.

Brez odlašanja sem ga pozvala k telefonu. Ne da bi mu dala opaziti svoj namen, sem izvela iz njega priznanje, da ga muči velik strah. Očividno se je bil hudo osmešil in se pismeno zapletel v mrežo, iz katere ne vidi lahke rešitve. Brez dvoma se boji, da ga bo ljubezniva Dorica sedaj tožila radi prelomitve zaročne obljube. Ta strah pa je po mojem mnenju prazen, ker se bodo dogodki razvijali drugače. Ko bosta naša ptička spoznala, da se je v Elmerju porodil sum, se bosta potrudila, da izmolzeta iz njega čim večjo denarno odškodnino, v zameno pa mu povrneta njegova pisma in mu obljubita večni molk. Naša dolžnost je zdaj, da ga očuvamo vsake gmotne škode, obenem pa zasačimo čedno dvojico pri izsiljevanju. Tega pa nikakor ne moremo storiti, če nam gospod Svital pobegne iz države, kaj ne da? Zazdaj se mi je posrečilo, da sem njegov odhod zadržala za osem in štirideset ur.

To pismo bo potovalo z istim vlakom kot razveljavljeni ček, ker pa gre z brzo pošto, ga boste prejeli, preden bo ček došel v banko. Ko hitro ga prejmete, uredite vse potrebno, prosim Vas lepo, da se vsa pota sleparske dvojice strogo nadzorujejo.

S hvaležnimi pozdravi vdana

Nelka Cathcart.«

(Dalje.)

Renato Fucini:

Batonova pipa.

DA je izbruhnila pravcata nevihta vpitja in udarjanja po mizi, ki so jo povzročili štirje veseli mladeniči, eden od njih Batonov sin, drugi hišni prijatelj, to je bil obvezen konec vsake »kalabresele«¹; toda tokrat je bil hrušč tako močan, da se je stari Batone, ki je bil napol zadremal v kotu ognjišča, tako stresel, da je udaril s tilnikom v polico ognjišča s tako silo, da mu je pipa, ki mu je visela iz ust, padla na ognjišče in se razbila na sto kosov.

»Prekleti vi in vaša »kalabresela!« je zavpil Batone, se vrgel na tla in pobiral kose razbite pipe; toda njegovo kletev je udušila cela vrsta vzklikov:

»Vse naše, če bi bil vrgel asa, kadar sem te poklical!«

»In s trojko, kaj si mislil narediti?«

»Ti raje...«

»Ima prav on!«

»Ne, gospod, ko sem mu vrgel tretjega asa...«

»Torej bi me bil moral potolči!«

»Da, da!«

»Ne, ne!«

In zatem so spet planili vpitje, udarci in kletvice huje od preje.

»Božji vi in vaša grla! Se boste umirili, da ali ne! Poglejte, kaj ste naredili!« je vzklila Carlotta, snaha starega Batona. »Ta uboga stvarca je spala, da je bilo veselje, in sedaj poslušajte, kako lepa muzika! in nina, nina, nana...« In tako pojoč je začela na kolenih zibati lepo punčko, debelo in svežo kot rožico, katera si je vlekla čepico iz rumene volne na vse strani in kričala z igralci, da je bil šum kot v zlodjevi hiši, kjer bi si bil še zvonar po poklicu mašil ušesa.

Naposled so se vendar umirili, ali ne prej, dokler niso docela izčrpali vsega prepira, med katerim je vsak rekel, ali mislil, da je rekel za vrečo pametnih besed, ki so ostale v glavi prijateljev le toliko časa, dokler jih ni drugi zmotil.

»No, kaj pa iščete tam v pepelu, oče?« je vprašal Cencio, ki je obrnivši se zagledal starega, kako kleči in s sklonjeno glavo brska po ognjišču.

»Kaj iščem, a?« je odgovoril Batone napol žalosten napol jezen, »kaj iščem? Bilo je osemnajst let, kar sem kadil iz nje!«

»Ali se vam je razbila pipa? Kako pa?« je vprašal eden od prijateljev.

»Osemnajst let!« je zagodrnjal Batone z globokim vzdihom, »okajena je bila, da je bila prava slast!«

¹ igra na karte.

»Ubogi ded! Kako pa je bilo?« je vprašala tudi Carlotta, ki je ukinila svojo uspavanko.

»Kako je bilo! Bilo je, da če bi se vam posušila grla, ne bi bila vaša last... E, naj bo! največji kos je tu, glej ga! Pojdi k zlodju še ti.« In z brco je vrgel v ogenj ostanke svoje pipe ter se zopet molče stisnil v kot svoje klopi.

Punčka je zaspala; uspavanka se ni slišala več in po trušču, ki je vladal malo prej, je nastala globoka tišina. Mladičji so se spogledovali med sabo, gledali so starega in nazaj nje še Carlotto, skoraj vprašujoč jo z pogledom glede nesrečne pipe. Na ta tiha vprašanja je Carlotta odgovarjala s kretnjami glave in oči, ki so hotele reči: Tudi jaz ne vem nič; bodimo tihi, da tega ubogega moža še bolj ne užalostimo.

Vsi so molčali za nekaj trenutkov in Batone je dvakrat zaporedoma globoko vzdihnil in zatem, skoraj kakor da bi odgovarjal na vprašanje svoje misli, žalostno vzklil:

»Če sem jo vzljubil!« Pa se je obrnil k prijateljem:

»Vidite, mladeniči; če bi mi bila padla strešna opeka na glavo, bi me bilo konec, da, a trpel bi manj.«

»Eh, razumem!«

»Kakor bi bil v vaši koži!«

»Tudi jaz.«

»Jaz tudi, seveda!« so odgovarjali zaporedoma ti mladeniči, ki se jim je stari, čeprav jih je lomil smeh, na dnu duše le nekoliko smilil, ker so bili že od detinstva navajeni lju biti to blago in trdno kmečko naravo, in ker so, misleč na pipo, ki so jo bili že vsi imeli v ustih, precej razumeli njegovo bol.

»Ne bom vam pravil, ker vsi kadite in si boste lahko predstavljali« je odgovoril Batone, »če se iz osemnajst let stare pipe ne kadi dobro! Kar me pa najhuje žalosti je to, da se moram ločiti od predmeta, ki me je spominjal na toliko reči... na preveč reči! Kupil sem jo tisto leto, ko je bila povodenj, in sem jo obnovil ravno tisto jutro... Pojdimo, pojdimo, glejte, kam ste me povlekli! Nak, nak, proč, pustite me v miru; vrag pocitraj »kalabreselo« in tistega, ki jo je iznašel, in vas z vašim peklenjskim kričanjem!«

»Dajte, Batone, povejte, no!« so prosili hkratu vsi trije prijatelji.

»Kaj hočete, da vam povem, dečki moji? Star sem, glejte, kaj vam lahko povem, star sem in nisem za nič več na svetu. A kadar sem bil mlad... Velikan nisem nikoli bil, to se vidi še sedaj; a s temi rokami, ki se sedaj zdijo kosti, oblečene z kožo, sem tudi jaz nekaj napravil in tisti čas, — prisežem vam na glavo tistega otroka, se Batone ni ustrašil nikogar nikoli, nikoli! Nasilen nisem bil, tisto

ne; ali na nos, hvala Bogu in mojemu pogumu, sem si pustil vsteti malo muh, prav malo zasres. In le recite, da kadar boste vi naredili pol tistega, kar sem naredil jaz... Zadosti; naredil sem, kar sem mogel, in kar sem napravil, Bog mi vidi v srce, sem naredil vedno z dobrim koncem.»

Pogledal si je roke, zmajal z glavo, otožno se nasmehnivši, in s trudnim glasom nadaljeval:

»Umrem siromašen, toda če bi me ne bilo doletelo drugega, na to sem ponosen, da v starosti sedmih križev, ki jih imam na grbi, lahko nosim klobuk visoko in zelo visoko; in toliko gospodov je, in sicer pravcati gospodov, ki se, kadar me srečajo na cesti, prav nič ne sramujejo ustaviti me in stisniti mi roko, staremu poštenjaku, kakor pravijo oni.«

Mladenci so se počasi pomaknili s stolici cami okoli ognjišča in napol radovedno napol z žalostnim zadovoljstvom tiho motrili od solnca ožgano starčevo obličje, v katerem se je ob spominu na prejšnje čase še vžgala iskra mladostnega ognja. In tudi Carlotta, ki se je, potem ko je položila otroka v zibel, približala ognjišču, da dene lopatico žrjavice v ogrevačo, se je ob zadnjih starčevih besedah pridružila obči pazljivosti. Počasi, počasi je sedla na drugo klop ognjišča, nagonsko pletla nogavico in gledala tiho in pazljivo starega.

Batone, ki se mu je nekoliko razjasnil obraz, ko se je spominjal let svoje moči, je postal nenadoma zamišljen. Potem ko je ostal nekaj časa z glavo med rokami, tih in žalosten kakor tisti, ki so se pripravljali poslušati ga, je dvignil prestrašeni obraz in strmeč v prazen stol, ki je ostal v kotu sobe, je rekel:

»Nežico ste poznali vsi!«

»Če smo jo poznali!«

»Bila je dobra duša; ali vidi se, da se je rodila pod slabo zvezdo. In prve čase je bila tudi srečna. Poročila je tistega kovača Giacinta delle Morette, ki ji je umrl jetičen. Ko pa ga je vzela, je imel denar, zdravja za naš prodaj in delavnico vedno polno, zakaj kovača, kot je bil on, je bilo treba iskati dosti milij naokoli in potem si se moral ustaviti tam. In kako lepa žena je postala!«

»Lepa!« je rekel Togno.

»In kako lepe otroke je imela!« je pripomnila Carlotta.

»Uboga reval! Ni ji bilo namenjeno, da bi se jih veselila,« je nadaljeval Batone. »In kar je res treba reči, da je svojo starejšo hčerko preveč milovala, in zdi se, da jo je Jezus hotel obiskati, zato ker v najlepšem, ko si jo je držala kakor svetinjo, ker je znala čitati skoraj kakor gospod župnik in je zapisala tudi že kakšno črko, jo je smrt odnesla kakor da bi kdo bil ukradel kelih z oltarja.«

Na otrokovo čelo je sedel komar. Dete je, ne da bi se zbudilo, vzdignilo ročko in se oplazilo tam, kjer je čutilo pik. In ker se je Carlotta obrnila in ga pogledala in se stresla kakor če bi ji bil gad šel med nogami, ji je Batone rekel:

»Bog daj, da bi vse bolečine bile podobne tisti, ki ji je naredila ona žival!«

»Bog daj,« je odgovorila Carlotta in se je nagnila čez zibel in vdihavala sapo svojega otroka.

»Torej,« je povzel Batone, »tista punca ji je umrla... ji je umrla približno zjutraj ob devetih in pol... Kakšen dan je bil tisti, dečki moji! Vi ste delali zunaj in si ne morete nikoli predstavljati... umrla ji je ob devetih in pol kakor sem rekel. Takoj jo je začela sama umivati in oblačiti in Bog obvari, da bi ji bili rekli: Pustite, bomo mi! Do dveh jo je okitila z rožami iz svojega vrta in vsem potrebnim in pol minute potem smo jo našli doli na sredi ceste s prebito glavo; priletela je doli kar v hipu in si prebila črepijo na kamenu. Bog bodi njeni duši milostljiv!«

Batone je obmolknil; nihče ni rekel besede, ker vsak je to že vedel. Samo vsi hkratu so se obrnili proti vratom, proti katerim je valovje južnega vetra metalo dež, ki je lil v počokih. Tudi Batone se je obrnil, in potem ko se je ozrl na prazno stolic, je rekel:

»Bil je tak večer kakor nocoj,« je nadaljeval, »glejte jo tam doli! Zdi se mi, da jo imam vedno pred očmi, Cencio, moja uboga Rožo, tvojo ubogo mater. Zdelo se je, da se zdaj zdaj prevrne hiša na nas... Veter! Dež! Tema!... Ona je bila tam v kotu na tisti stolici z nalomljenim oslonjačem in je med zehanjem šivala luknje mojega starega plašča; vsakokrat ko je veter močnejše zatulil, se je stresla, me pogledala in mi rekla: »Batone, kaj bo z nami? Bog nam prizanesi! Slišiš, kako buči Arno! Bojim se.« In je imela prav, ubožica, zato ker medtem ko sva govorila, je Arno že na dveh krajih predrl jezo v že odnesel Natalinovo kočjo in vse skladanice lesa gospoda Ippolita, ki je zgubil skoraj tri sto denarjev. »Pusti, naj dežuje, le pusti,« sem ji rekel »smo v sredini novembra in če se sedaj ne izlije, bo potem huje. Raje to... glej, česa sem se domislil! Če bi, na mesto da krpaš tisto starino, napravila par vbodov v mrežo, bi hotel jutri zarana iti na reko poskusiti, ali ujamem kakšno ribo.«

»Vzdignila se je, uboga ženska, vzela mrežo in jo začela popravljati. In ko sem se, ki sem zaspal tu v kotu, zbudil in sem slišal biti polnoč, je ona še vedno sedela tam in popravljala, ker mreža je bila tako stara, da sta ji za vsako pentljo, ki jo je pobrala, padli dve. »Pusti, Roža,« sem rekel, »če si popravila večje luknje,

bo že dobro; samo da ujamem kaj večjega: drobiž bomo lovili, kadar bom lahko kupil novo mrežo.»

»In smo šli spat.«

»Zjutraj sem odšel. Po cesti sem se ustavil v tobakarni, kupil zavojček tobaka in tisto pipo ... Prišel sem na most; pogledam Arno: bil je strašen! Spustim mrežo, vžgem pipico in se lotim ribariti tam na mostu.

»Potegnil sem mrežo iz vode že štiri ali petkrat, ko se mi je zazdelo ... Bog nebeški! kaj zazdelo! Slišal sem tenek dekliški glas, ki je vpil: »Na pomoč, na pomoč! ut ... uto-nem!« in sem videl, da hitro kot blisk prihaja proti meni nekaj sivega, ki se je premetavalo po vodi. Spustil sem mrežino vrv, sezul čevlje in odvrigel suknjo, to je bilo v hipu, in dol ... Aaah! voda je bila ledena. Za trenutek sem se čutil odrevenelega kakor od krča in sem čofotal sem in tja, toliko da sem se držal na površju, a skoraj ne da bi vedel, kaj delam. Zdajci zopet zaslišim:

»Na pomoč, na pomoč!« in jo zagledam mogoče za pol streljaja daleč v vrtincu, ki jo je vrtel kot pero, kako vpije, da ti je hotelo srce počiti: »Oh, umrem, oh, umrem! Mama, mama, umrem!« Batone, imaš kri v žilah? Potegni jo in strni kaplje, ker sedaj je čas.»

»Kri mi je zavrela v glavi; ves moreči mraz se je spremenil v vročino, tako da se mi je zdelo, da zgorim, in začutil sem v rokah levjo moč. Plaval sem kot riba in v štirih mahljajih sem bil pri njej. Ko je videla, da sem ji blizu, je začela vpiti obupneje kot prej: »Rešite me, rešite me!« in se je zvijala in stegovala roke, da bi me prijela ...»

»Marija sveta!« je vzkliknila Carlotta trepetajoč. Možje so molčali, strmeči v starčev obraz.

V ognju pripovedovanja se je Batone vzdignil in vzravnan na dnu ognjišča je risal na zakajeno steno svojo temno postavbo, sloko in močno kakor deblo starega bora; boli s kretnjami kakor z okorno besedo je nadaljeval svojo pripoved:

»Brž ko sem jo prijel, sem zavpil: »Mirna bodi, mirna, te rešim ... Če me ne izpuščiš, utoneva ... za božjo voljo! ... Oj! Udušiš me ... boli!« Kdo ji je dal tisto moč, ne vem. Z eno roko se me je oprijela okoli vratu tako močno, da sem oči izbuljil, in z drugo me je prijela za brado in mi jo vlekla, da sem videl zvezde. Na srečo sem imel roke še proste in sem se držal na površju kakor sem mogel.

»Med tem časom nas je tok zgrabil in nesel kot blisk. Delal sem z vsemi močmi, da bi jo odtrgal od sebe, pa ni bilo moči; spustila me je na eni strani, na drugi se me je zopet oklenila. Iztrgala je nohte iz brade, pa mi jih je zasadila v lice ali v lase ... Kar z grozo opazim, da nas bo tok vrgel v kamenit jez. Bog

Ded Batone za zapečkom.

nebeški! sedaj je zadnja ura, umrem, umrem! In v istem času se vrtim in udarjam v kole kakor da bi prišel v mlinško kolo ... in ona se me drži še bolj ko prej! Medtem so se mi še noge zapletle med krila in hipoma me nekaj povleče na dno kakor da bi mi bili privezali mlinski kamen za vrat.»

»Bog nebeški! In vi, oče?« je vprašala prestrašena Carlotta.

»Obup me je prijel; in ne vem prav dobro, kaj sem naredil; ali to se spomnim, da sem ji strgal obleko, jo grizel, si spraskal roke in obraz na kamenju ... Kar sva zopet na površju ... »Pusti me!« Bog nebeški, nič! Komaj sem zajel sapo in zopet dol! ... Tega, kar mi je šinilo skozi glavo v tistih trenutkih, ne more vedeti nobeden drugi ko tisti, ki je izkusil. Mislil sem, da počim; šumelo mi je v ušesih in v očeh in nosu me je ščipalo, kakor da bi imel notri polno žvepla. Pomislil sem na mojo Rožo, na Cencia, na psa, na mrežo, na moj vrt ... O Bog, o Bog! kakšni trenotki, kakšni trenotki so to! Hotel sem klicati na pomoč, ali vsakikrat ko sem poskusil, se mi je zdelo, da me nekdo bije s kladivom po glavi, in čutil sem, da se bliža smrt ... Naredim zadnji poskus, da se rešim tistih klešč ... Angeli nebeški! začutim, da so me roke spustile kakor odsekane ...

»Bila je mrtva?! — in zdrсне proč in je ne čutim več blizu sebe! Iščem z rokami, z nogami, pa nič! Takrat sem začutil, da ne morem več; moči so me zapuščale, spomin je šibel in Bog mi odpusti, nisem mislil več nanjo; hotel

sem priti na površje in se mi je posrečilo, a bil sem slaboten in izmučen, kakor umirajoč sem priporočil dušo, ker zavest me je zapuščala.

»Hipoma začutim nekaj na prsih, zagrabi me, bil je vrh grmovja z obale. Vlekel sem se gor z močjo, ki mi jo je dajal obup, ko zagledam, kako se ob meni vrti šop las. Bog vsemogočni! Bila je ona! tam na površju blizu mene! Prijel sem jo, zbral še tiste malo krvi, ki mi je ostala, in jo povlekel za seboj na obrežje; to je šlo ko blisk. Kaj sem naredil potem, ne vem. Zvečer okoli sedme sem se znašel v hiši soseda Bagalina na žimnici blizu ognja in tam so mi vrnilo vse: moje čevlje, lovsko sukno, mrežo in tisto pipo, ki so jo našli na mostu, in so mi rekli, da je tudi ona živa.«

»Ah! torej? ...«

»Bila je živa tudi ona, uboga Nežica! ...«

»Nežica!«

»Ona; prav ona! Kakšno uslugo sem ji naredil, da sem jo rešil, eh? A Bog je za vse in je mislil tudi na to dušo brez tolažbe,« je rekel Batone in sedel v kot na klop, godrnjajoč: »Kako žalostno je končala! Kako žalostno je končala! In tega ni zaslužila ... Usoda, usoda!« In nekaj minut se ni premaknil; visoko z glavo naslonjen na polico ognjišča je gledal iskro, ki so se prasketajoč izgubljale v temni dimnik.

Med tem časom je Carlotta na Cenciov migljaj tiho vstala in ko je dala na mizo šest kozarcev in steklenico vina, se je povrnila na svoje mesto.

»Carlotta prižgi mi luč; grem spat.«

»Ne, ne!« so rekli vsi hkratu. »Še trenotek, Batone, samo pet minut; spijemo kozarec vina na vaše zdravje, in vi morate piti z nami, sicer bo zamera.«

In so se približali, ponujajoč mu vsak svoj nalit kozarec.

Batone je bil ginjen, a ni hotel tega pokazati in ni hotel piti, dokler ga ni ljubezniva vztrajnost mladeničev premagala. Vzel je v roko kozarec, ga vzdignil, da pogleda proti luči, ali je kaplja čista; pa roka se mu je tresla in ko ga je nesel k ustom, si ga je polovico polil po bradi.

»Ah! vidite!« je rekel razdražen, »nisem več za nič. Pustite me v miru. Pustite me v miru, mladeniči.«

»To je veselje, Batone, le veselo! Na vaše zdravje!« in so pili, trkajoč s kozarci.

»Da, da; vi pravite, da je veselje, in jaz pravim, da je starost. Carlotta, luč.«

Vzel jo je in spremljan od pogledov svojih mladih prijateljev, se je z opotekajočimi se koraki oddaljil na dno sobe, praskajoč si glavo in godrnjaje: »Osemnajst let sem kadil ... In tudi ona je končala ... Kako žalostno je končala! Kako žalostno je končala!«

(Iz italijanščine prevedel Savo Jamšek.)

I. Mihajlov:

Zapiski s poti.

Grad Rothenfels.

GRADOVI so za nas posebnost. Pri nas poznamo le še razvaline. Nemci ne tako. Rothenfels (Rdeča skala, peč) je grad ko toliko drugih. Še dobro je ohranjen. Kup stavb oklepa v obliki podkve planico vrhu strmega robu visoke planote. Narava je zaprla dostop v to gnezdo. S kamnom bi od tam pobijal opeko na strehah in cerkvi mesteca Rothenfels, ki leži pod gradom. S planote je vhod v grad: grajska vrata, katera čuva visok in širok stolp, zadnje zatočišče pri napadih. Danes ne več. Grad je last nemške katoliške mladinske zveze »Quickborn«. (»Živi vrelec«; to zato, ker ti ljudje ne pijejo ne alkohola in ne tobaka.)

Bila je julijska noč, polna mesečine. Globoko v dolini se svetijo strehe mestnih hiš. Drugače umazana Mena, ki napravi pod gradom zavito koleno, blesti kot bi potresel steklovino vanjo. Onstran valovijo žitna polja, šume gozdovi. Čuden občutek za človeka dolinca ob misli: o, ko bi vedno tu domoval. Stojim v sobici s kamenitim tlakom, s šiljastimi gotskimi okni kot po naših cerkvah. Čuden občutek za človeka 20. stoletja.

Vsak grad govori v duhu višin, v duhu gospodstva: »Jaz sem nad vami, vi tam doli.« Dokler je to gospodstvo duhovno, plemenito, dokler ne poseduje samo zemlje in ne samo šteje, koliko tlačanskih glav mu je podložnih, marveč živi tudi iz dobrin prave kulture in pozna poleg krščanskih načel o avtoriteti in pokorščini tudi ona o ljubezni in usmiljenosti, vsa čast gospodu; podložnik bodi brez strahu! Quickbornovcu je višavski grad znamenje njegovega gibanja, njegovega življenja. Od zgoraj je treba začeti v življenju, z Bogom. Samo krščanski duh velikih osebnosti je vrgel ponovno svet iz tečajev zablod, mrtvila in poganstva. Velike osebnosti so že večkrat zgibale krščanski svet, obudile Kristusovega duha, ga nesle v množice, ustvarile nova občestva v Cerkvi. Sv. Pavel, sv. Benedikt, sv. Bernard, sv. Frančišek Asiški, vsak govori, kako je vzrastle v osebnost, prepojeno s Kristusovo mislijo in milostjo, in kako je kot silna luč razsvetljeval svojo dobo.

Od zgoraj je treba začeti. Katoliško mladinstvo hoče pred vsem z liturgičnim gibanjem, kojega prvi nositelj v 20. stoletju je bilo (danes se to širi že prek in prek), zopet vzbuditi občestvo. Občestvo v Cerkvi. Cerkve je družba pravovernih kristjanov, ki verujejo v iste nauke in prejemaajo iste zakramente in imajo rimskega papeža za vidnega poglavarja; ampak to je treba spraviti v

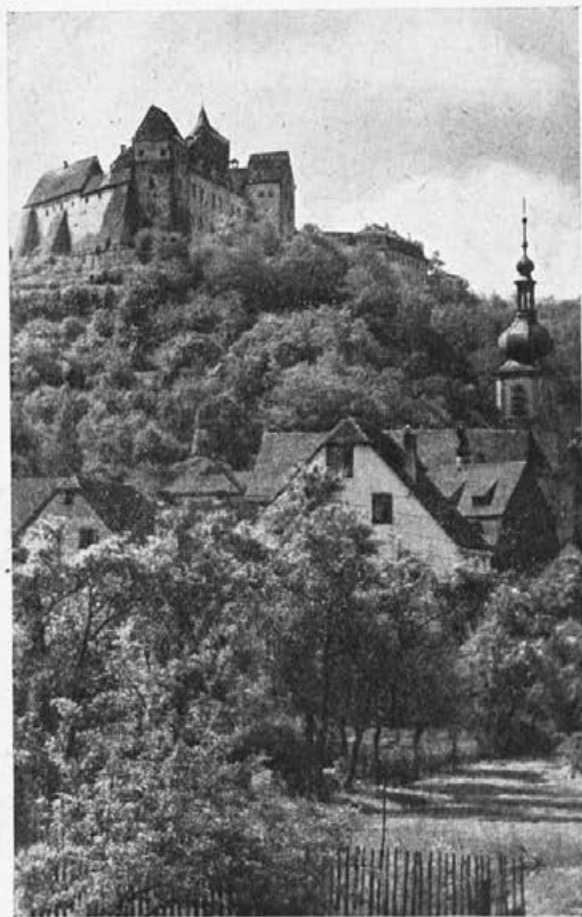
živo zavest, da je ravno po zakramentih, po posvečujoči milosti božji in po naukih Kristusovih živi organizem, ki živi iz Kristusa, s Kristusom, po Kristusu za Boga. (Koliko lepega je o tem povedal naš Grivec v svojih spisih! Da bi jih le spravili v preprosto, lahko obliko, ki bi govorila ljudstvu.)

Ta tesna zveza bi morala zaživeti v Cerkvi, da so vsi narodi ena družina. Zaživeti bi morala v vsaki škofiji: škof je duhovni oče vse škofije pod vodstvom naslednika sv. Petra. Zaživeti bi morala občestvena zavest v župniji: da je župnik oče, ki uči in vodi, ko mora delati in živeti v cerkvi in izven cerkve za dobre in za izgubljene ovce. Da je župna cerkev druga domačija; v koji si bil po krstu preroden za Boga, postal otrok božji, brat v krstu, v koji si rasel iz verskih resnic, ko ti jih je delil duhovni oče, se krepil ob božji mizi pri sv. obhajilu. Da si v cerkvi ustanovil novo družino, posvečeno in blagoslovljeno po Kristusu.

Cerkev je domačija. Tu bi se morali vsi sniti. Brez razlike stanu, ubogi in bogati, bolni in zdravi: samo otroci božji bi morali biti in stati s svojim župnikom, očetom zbrani pred Bogom. Samo liturgija, služba božja sv. Cerkve, daje to razumevanje, samo iz božje besede, ki govori po cerkvi in izročilu, iz sv. pisma in apostolskih dejanj in pisem, moreš to doumeti. Zato razumem, zakaj so ravno mladini navdušeni za cerkveni molitvenik in za sv. pismo. Malo, zelo malo jih bo, ki bi teh knjig ne imeli.

Iz tega je razumljivo življenje te nove mladine. Verska misel se sprošča v teh ljudeh na tako preprost, naraven način, da se človek kar čudi. Svoboda otrok božjih govori iz vsega.

Večerna molitev. Na stotine ljudi na gradu. (Fantje imajo notranji del gradu, dekleta stanujejo v poslopju izven pravega gradu.) Nekaj jih je raztresenih po sobah, večina je na prostem. Tu je gruča pri petju, druga pri narodnem kolu (na prostem seveda). O. Bernard (saj je navaden duhovnik, pa vsi so ga klicali za patra; danes ga ni več na gradu) spremlja na goslih sredi kola s par drugimi, ki igrajo kitaro, pesem in rajanje. Tretja gruča se razgovarja, tam spet imajo v svoji sredi šaljivca; zopet drugi se sprehajajo sem in tje. Kar zadoni zvon k molitvi in pokoju. Kapelica je premajhna, da bi sprejela vse. Na dvorišču pred grajskimi vrati se vsi zgrnejo okoli sivega duhovnika. Zvezde že migljajo in gledajo nanje. P. Bernard moli naprej, — saj se ne vidi več, — moli kot mu pride na misel, a počasi, naglas, da mu vsak lahko sledi z mislijo in še s šepetom ustnic, če hoče. Za vse moli. Zlasti so mi pretresle dušo besede:

Grad Rothenfels, dom katoliške mladine.

za rast sv. cerkve, za ljubezen med narodi, za naše družine, za vse očete in matere. In h koncu še za mladinsko gibanje, kot jim je njih duhovni voditelj Romano Guardini, duhovnik in vseučilišni profesor v Berlinu, napisal v pismih o samovzgoji (v pismu o molitvi): »Gospod, vodi Ti naše gibanje. Oprosti nas samoljubja, povzdigovanja in velikih besed. Daj nam jasen pogled, da spregledamo, za kaj gre. Daj nam trdno voljo, da vršimo dnevno delo...« Kdo naj more vse povedati! —

Ob koncu je zadonela še večerna pesem kot zadnji pozdrav proti nebu. Slavospev na cerkev. »Ein Haus voll Glorie« — Stoji mi hiša slave... — Ne da se povedati, kaj občutiš, ko poje par sto mladih grl s polnim ognjem in prepričanjem:

*Gott, wir loben dich;
Gott, wir preisen dich;
o lass im Hause dein
uns alle geborgen sein!*

Mladinski tabor na Gosposvetskem polju.

*Tebi, Bog, vsa čast;
tebi slava vsa;
v svojem svetem domu
daj nam vsem zavetje!*

Nato sledi podajanje rok, pozdravljanje, molk, tu pa tam še potihlo govorjenje. Saj ni predpisan strogi verski molk, ko po samostanih in zavodih, toda samo po sebi pride: k počitku grem, odmolil sem, dela je konec. Čemu še govorjenje? — Pred kapelo in v kapeli je še nekaj časa živo. Obiski Najsvetejšemu se kmalu končajo in kmalu počiva vse.

In če pomislim na začetek dneva. Za vse se začena (mislim, da so izjeme zelo, zelo redke) s sv. mašo. Pa ni obvezno. To je potrebno teh ljudi, da so, če je le mogoče, navzoči. To se jim vidi pri sv. maši sami. Na gradu je bilo dvojno: ali skupno petje ali, in sicer večinoma, sv. maša, pri kateri molijo vsi navzoči v latinščini molitve, ki jih moli strežnik. Občestvena maša jo imenujejo. Ostalim molitvam duhovnikovim pa sledi vsak sam s svojim molitvenikom, ki ima poleg latinskega besedila nemški prevod. Ponavadi moli eden navzočih na glas v nemščini to, kar moli duhovnik v latinščini. — Seveda je treba za to posebne priprave. Cerkevna mašna knjiga je delo starokrščanskega življenja, molitve so

silna kratko zgrajene, a bogate po vsebini, ko polno klasje. Ustroj sv. maše je tekom časa izginil iz zavesti navadnega katoličana, govori se le o glavnih mašnih delih, medtem ko je liturgična sv. maša živ organizem, ki ima dele, a ti deli so živo zvezani ko veje na deblu; iz ene misli rastejo: Kristusov sem, z njim se moram darovati (od darovanja do povzdigovanja) in z njim moram živeti (od povzdigovanja naprej). In ta misel je v sv. maši dejanje. — Krščanska občina, ki je prišla v cerkev z mislijo in voljo: Božji smo in hočemo biti, z vsem svojim, ob delu in počitku, v veselju in trpljenju, ves dan, stopa iz cerkve (*ite, missa est, pojdite*, maša je dovršena) z božjim poslanstvom: Pojdite, pojdite kot Janez Krstnik in Kristus (zadnji evangelij), Bogu ste se doprinesli, glejte, Bog je z vami (po obhajilu, vsaj duhovnem). Maša je Cerkev kar je utrip srca v telesu, po njej živi cerkev, živi kot skrivnostno telo Kristusovo. Moč mučenec v veselje — vdanost in junaška dejavnost duš najdejo tu svoj izvor.

Vidi se povsod v mladih dušah, ki začno tu črpati moči, kako jim cvete veselo življenje. Na Rothenfelsu sem se čudil, ko je večina pristopila k sv. obhajilu. Ko sem pozneje videl in zvedel, s kakšnimi težavami so to vršile mnoge mlade duše po velikih mestih Nemčije, Avstrije, se ne čudim več, vem pa, odkod njih veselje in duhovna plemenitost.

Veselje! Guardini je zapisal mladinom, da mora izvirati iz Boga, iz naše notranjosti. Res je. Velja prav za prav za vse. Bil sem pred leti na mladinskem taboru na gradu Rothenfels. Zbralo se je nekaj stotin Quickbornovcev (bilo jih je mislim okoli 600) na velikanskem travniku sredi gozda blizu gradu. Z vseh strani Nemčije so prišli. Iz Berlina (skoro sama slovanska imena imajo!), Šlezije, Bavorske, iz renskih dežel. Duhovniki, profesorji, učitelji, učiteljice, poročeni, večinoma dijaštvo, vendar je mladi svet dobro zastopan z služkinjami, šiviljami, pomočniki vseh vrst. Kdo naj jih loči, ko so vsi preprosto oblečeni. Kadar govoriš, uvidiš; še takrat se lahko varaš.

Mlajši igrajo. Razne igre z žogo. Pa je nekaj drugega kot sport, kjer često gre le za rekorde in govori divjost iz vseh kretenj in gibov. Tu poje umerjenost svojo pesem. Igra naj bo oddih in zabava in naj pomaga telesu k usovršenemu razvoju z duševnostjo. Ni ne pa smoter sam za sebe, ki naj človeku izbrancu morda pripomore, da bodo kdaj njegovo sliko prinesli časniki.

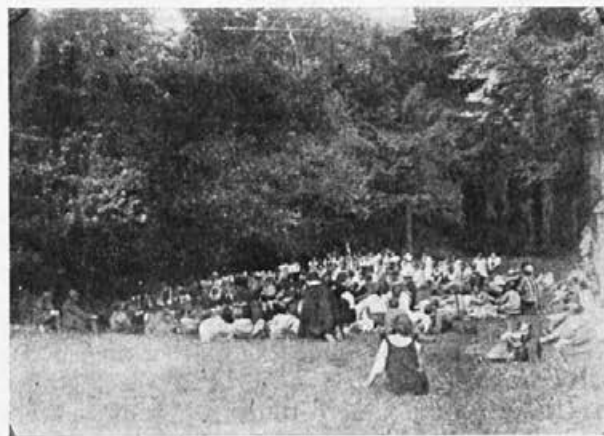
Druge gruče igrajo proste igre; zopet druge leže ob robu travnika, v senci na pobočjih, odkoder je odprt pogled čez vse, in se zabavajo po svoje. Mlad fant s pšeničnimi lasmi,

z obrazom, ki je živ izraz zdravega humorja, prepeva in spremlja s kitaro. Slavospev kavi (seveda zato, ker jo mladini ne cenijo ravno čez vse), pesem o železnici, ki je zašla. Družba posluša in se smeji, dokler ne zadoni vsem znana pesem, katero zapojejo vsi. — Dekleta pletejo vence, druge rajajo kolo. Sami živi krogi tu in tam, podolž vse dolžine travnika, toliko narazen, da se v petju ne motijo. — Kar pridrvi iz gozda živ vlak fantov, — nižješolci so. — Lokomotiva in en voz. Ko les seveda ni mogoče posneti, boste in obute noge premikajo ta vlak. Smeh vzbuja dimnik lokomotive: velikanski papirnat nastavek na glavi mladenca (ki jezdi drugega), ki se ziblje sem in tje in piska in poje. Šlo je že na večer, ko so se zgrnile vse gručice v skupno kolo. Razjanje in pešem je spremljala še narava z vetrnim in šumenjem dreves. Po kratkem času si slišal po različnih poteh korakati skupine mladih ljudi ob pesmi nazaj na grad.

Iz zamišljenosti me je prebudila melodija naše pesmi, predstavljene v nemščini: »Regiment po cesti gre.« Naša je, ne pomaga nič! Šopek za klobukom in še melodija govornika naglas. In meni je takrat še bolje pela ko drugače. Pela o našem ljudstvu, o našem življenju, o naši duši, o naši besedi. Je že tako. Kako se človek v katoliški misli in ljubezni čuti domačega, čuti eno z vsemi istomišlečimi, sem občutil pri molitvi; pesem, raj, igre in šala, kar je vse prihajalo iz duše teh mladih ljudi, je bilo nemško, nemško skozi in skozi. Pelo in govorilo je o ljudeh, ki so misleci, zaprti, resni, trdi, delavni do upornosti, — bojeviti, če je treba. Naša pesem mi je vzbudila v duši vse naše: našo mehko otožnost, našo čuvstvenost, tiho ljubezen, mirnost, zamišljenost, zakopanost vase, ki se pa ob topli priliki rada odpre sama ob sebi.

Pa je ravno v tem rešitev, da narod raste ob narodu, da v pravi ljubezni spopolnjuje svoje dobre prvine, da v medsebojnem stiku zazre in spozna tudi svoje slabosti.

In to sem našel. Da imajo nemški mladini zveze z francoskimi, o tem tu ne bom govoril. Zanimivo je pa, da črpajo ne samo kot golo znanost, marveč za svojo življenjsko modrost, za svoje življenje iz virov velikega Angleža konvertita in kardinala Newmana in iz virov največjega ruskega misleca in pesnika Solovjeva; in še naš Grivec je med njih učitelji. Njegova knjiga o sv. Cirilu in Metodu je zagledala poleg drugih študij o vzhodnem vprašanju luč sveta v nemški obleki v mladinski založbi knjig pri Grunewaldu, Newman, Solovjev, sv. Ciril in Metod so možje, ki bi morali poseči v življenje in bodo gotovo. Prva dva, vem, da sta vplivala na dušo marsikaterega mladina, da je zadobil širji po-

Tabor mladinskega gibanja »Neuland« o binkoštih 1924.

gled v svet, globljo, bolj široko in sprejemljivo dušo za to, kar je izven nemškega sveta, pa katoliško.

Taka duša nekaj tehta. In takih najde človek dosti. Samo par obrazov.

* * *

»Tudi jaz hočem v Italijo. Do Rima. Peš pojdem.« Ves v navdušenju je to vzkliknil. Bil je mlad, bolj suh, a zagorel kot orehovina.

Pogovarjala sva se dolgo o posebnosti naše rodne lasti. O Nemcih, o Slovanih. Ruse je zlasti poznal iz Dostojevskega, iz Gorkega in Gogolja. Predvsem je bil navdušen za Solovjeva. Dasi ni bral najbrže o njem kot nekaj študij in njegove pesmi, je vzkliknil: Ta mi je do danes najpopolnejši Rus. Zato, ker je edini globokost ruske duše zvezal z katoliško širokostjo. Katoliška širokost, ta beseda me je vrgla iz sedla dosedanjega pogovora, da sem začel plesti razgovor v drugo smer, o sorodnosti črte, kompozicije in duha med ruski ikonami in katakombno starokrščansko umetnostjo. In ko sem mu na vprašanje, če sem bil v Rimu, pritrdil, je vzklikel: »V Rim, peš!...«

»Spoznati Rim, Italijo, Italijane.« — In še sva začela govoriti o italijanski duši. O ljubezni do matere, do družine, do domače zemlje. Kako gori to v jedru italijanske biti. Seveda ima luč tudi senco.

Iz vsega razgovora sem ga smatral za tovariša, za vseučilišnega dijaka.

»Pa kako pojdeš v Rim peš?« (Mimogrede rečeno, se mladi fantje med seboj tikajo, z dekleti vedno vikajo. Starejše vikajo vsi mlajši.)

»Ustavim se, bom delal tu in tam, da si prislužim kaj.«

»Delal?« — »Zakaj pa ne, saj sem ključavničar.« Plemenitost duše, ki se kuje, ta velja, videz, obraz in moda in še besede iz znanstva in iz umetnosti, če ni resnice v srcu in dejanja, marveč samo v glavi, varajo. Varajo. Ponovno sem preizkusil to. (Dalje.)

Izbruh svetovne vojne.

Pohod na Drač.

ČIM večji so bili vojaški uspehi balkanskih zaveznikov, tem hujša nevolja se je polasčala dunajskih oblastnikov. Generali so kar trepetali in bi bili najraje vkorakali v Srbijo. K sreči so jih držali na uzdi Nemci, ki so pošiljali na Dunaj opomine ter odločno nasprotovali vojni. Francija, Anglija in Rusija so pa tolažili Berchtolda, da uspehi krščanskih držav itak niso končnoveljavni, ker bodo ob koncu vojne velesile določile novi obraz balkanskemu polotoku. Na zborovanju evropskih velesil bo imela Avstrija priliko, da brani in uveljavi svoje zahteve. Berchtold se je umiril, toda izjavil že sedaj, da Avstrija ne bo dovolila Srbom dostopa na Jadransko morje! Poudaril je tudi, da se mora ustanoviti ob obali Jadrana posebna albanska država.

Albanija bi morala biti po namenih prestolonaslednika Franca Ferdinanda pod zaščito, to se pravi v odvisnosti Avstrije, da bi povečana Srbija ne preveč dvigala peruti. Grof Berchtold je novembra 1. 1912. dal v uradnem listu »Fremdenblattu« kar javno pozvati Srbe, da se morajo ustaviti v Prizrenu in da ne smejo v notranjost Albanije. Srbi so pa bili mnjenja, da nima nihče pravice se vtiakovati v njihove boje proti Turkom, in so prodirali naprej ter zasedli obmorsko mesto Drač. Položaj je postal skrajno nevaren. Velesile so komaj brzdale Avstrijo: Rusija je izjavila, da so Srbi udarili v Drač na lastno odgovornost, to se pravi brez sporazuma z rusko vlado, Francozi in Angleži so pa zagotavljali Berchtoldu, da nima zasedba Drača nobenega pomena, ker bodo o novih mejah odločale velesile in ne balkanski zavezniki.

Rusko vlado je pa najbolj skrbela usoda Carigrada. V Petrogradu so se bali, da prederajo Bolgari črto pri Čataldži in se polaste turške prestolnice. Carski zunanji minister Sazonov je začetkom novembra zahteval, naj velesile prepovedo bolgarskemu kralju Ferdinandu vstop v Carigrad. Če bi zavezniki zasedli Carigrad — je zagrozil — bi se pojavila najbrž pred mestom vsa ruska mornarica iz Črnega morja.

Turki prosijo za premirje.

Tudi sultanu se je zdel tedaj vojaški položaj Turčije obupen. Obrnil se je na velesile s prošnjo, da posredujejo. Njegov poslanik v Parizu Rifaat paša je prišel zmeden in bled k Poincaréju. Če vkorakajo Bolgari v Cari-

grad, — je rekel — bodo Turki poklali vse kristjane v mestu in v Mali Aziji. Potrebno je zato, da velesile posežejo vmes in ustavijo bolgarsko prodiranje na jug. Šele po dolgem zavlacovanju so se velesile odločile, da vprašajo balkanske države, ali sprejmejo posredovanje velesil. Toda zmagovalci so odgovorili ponosno, da bodo pogoje predložili sami inaravnost sultanu.

Bolgarska vojska je začela iznova naskakovati črto pri Čataldži, a je kljub sedemdnevnim krvavim borbam ni mogla predreti. Dne 22. novembra so napade ustavili. Vzrok so bile tudi kužne bolezni, ki so razsajale med bolgarskimi vojaki. Ravnotako se Bolgarom ni posrečilo zavzeti Drinopolja. Tudi Skader, katerega so oblegali Črnogorci, je kljuboval napadalcem. Dne 3. decembra 1912. so zato balkanski zavezniki podpisali premirje s Turčijo. V njem je bilo določeno, da ostanejo čete vojskujočih se držav na sedanjih položajih, da oblegane trdnjave (Drinopolje, Janina in Skader) ne smejo dobiti novega živeža in da se mirovna pogajanja pričnejo dne 13. decembra v Londonu. Premirje velja za 2 meseca.

Da bi zmagovalci ne preuredili Balkana po svoji volji in ne izzvali tako oboroženega spora med velesilami samimi, so Francija, Nemčija, Italija, Rusija, Anglija in Avstro-Ogrska sklenile, da se mora vršiti v Londonu istočasno tudi zborovanje velesil.

Berchtold in Masaryk.

Zmaga balkanskih kristjanov je najbolj pekla Avstrijo. Vse je kazalo, da bodo Srbi, njeni najhujši sovražniki, svoje državno ozemlje podvojili in se povzpeli do velikega vpliva na Balkanu. Sanje dunajskih generalov so bile uničene. Toda Nikola Pašić je kljub veliki zmagi iskal še vedno sporazuma z Avstrijo. Poslal je poslanca Tomaža Masaryka, ki se je slučajno mudil v Beogradu, k ministru Berchtoldu z nastopnimi predlogi: Srbija bo nakupovala vse potrebščine za svoje železnice izključno v Avstro-Ogrski, ravnotako bo najela tu vsa posojila. Srbija bo v trgovski pogodbi dovolila avstro-ogrskemu kapitalu in avstro-ogrski trgovini posebne pravice in končno se še obvezuje, da se bo obnašala nasproti Jugoslovanom v monarhiji tako kakor se Nemčija nasproti Nemcem Avstro-Ogrske. Za vse te ugodnosti, ki jih Srbija ponuja, želi samo pristanišče ob Jadranskem morju. Če je grof Berchtold voljan, se o teh stvareh pogajati, bo prišel Nikola Pašić v kratkem na Dunaj.

Pašić se je želel pobotati z Avstrijo, preden se prične zborovanje velesil. Zavarovati si je hotel hrbet proti Turkom, slutil je pa

tudi že, da bo imel težave z zavezniki. Obisk Nikole Pašića na Dunaju bi bil za Berchtolda velika diplomatska zmaga, Avstriji se je nudila sijajna prilika, da se pomiri z Jugoslavanima doma in s Srbijo.

Toda Masaryk je zaman čakal na Berchtoldov odgovor. Ko je grof Arthur Bylandt, ki je bil Berchtoldov prijatelj, vprašal ministra, zakaj ni sprejel Pašićevega predloga, je odgovoril, da je poizvedoval o Masaryku in zvedel, da je revež. Mož je hotel pri stvari najbrž »nekaj zaslužiti« in »naša naloga ni, da preskrbujemo ljudem provizije.«

Tako je sodil Berchtold o nesebičnem češkem učenjaku in politiku!

Ne rožljaj z mojo sabljo!

Ta Berchtoldova politika je bila tem bolj nerazumljiva, ker je bilo tedaj že jasno, da se Avstrija ne more zanašati na vojaško pomoč Nemčije proti Srbiji. Viljem II. je bil mnenja, da Berchtold nima pravice, odrezati Srbe od morja. Radi tega vprašanja — je rekel — bi tvegali še manj kakor radi Sandžaka vojno. »V zavezniški pogodbi ni nikjer zapisano, da morata nemška vojska in nemško ljudstvo služiti zunanjepolitičnim muham druge države.«

Tudi prestolonaslednik Franc Ferdinand, ki je obiskal nemškega cesarja v Springe, ni mogel pregovoriti zaveznika. Časnik »Reinisch Westphälische Zeitung« je pisal tedaj, da je Viljem II. zavrnil svojega prijatelja s temile besedami: »Meni se zdi, da rožljaš preveč — z mojo sabljo.«

Da bi nekoliko pomiril užaljenega zaveznika, je nemški kancelar Bethmann-Hollweg izjavil 2. decembra v zbornici, da bo Nemčija branila Avstrijo pred vsakim napadom. »Če bi naše zaveznike« — je rekel — »v trenutku, ko uveljavljajo svoje pravice, kdo proti vsemu pričakovanju napadel in bi bil radi tega njih obstanek v nevarnosti, tedaj bi se mi, zvesti naši dolžnosti, postavili z vso odločnostjo na njih stran. Mi bi se tedaj borili za naš lastni položaj v Evropi in branili našo bodočnost in našo varnost. Trdno sem prepričan, da bi imeli v tem slučaju ves narod na svoji strani.«

Svet, ki ni vedel za zasebne razgovore Viljema II. in nadvojvode Franca Ferdinanda, je videl v govoru Bethmann-Hollwega grožnjo in se razburil. Na Dunaju so pa vedeli, da je Nemčija sicer pripravljena Avstrijo braniti, da je ne bo pa nikoli podpirala pri napadu na Srbijo.

Avstrija se oborožuje.

»Dunajska vlada je vpoklicala kljub temu rezervne častnike pod orožje in jih dodelila vsakega njegovemu polku. Pomnožila je ar-

madne zборе na ruski in srbski meji in v nočtranjosti. Donavska mornarica je bila pripravljena na odhod, vojaštvo je zastražilo mostove, brzojav, železniške proge in postaje. Vlada je prepovedala častnikom potovanja v inozemstvo in ustavila za dobo enega leta izseljevanje oseb, ki so podvržene vojaški dolžnosti. To je bila delna mobilizacija. Marsikateri naš človek se še spominja, kako je o božiču 1912. stal v Bosni in Hercegovini v snegu na straži.

Zakaj je Avstrija mobilizirala? Držati je hotela Srbijo pod stalnim pritiskom, da bi se bala in popuščala, obenem so pa hoteli avstrijski generali izzvati Rusijo. Če bi se Rusija dala zapeljati in nastopila z orožjem proti Avstriji, tedaj bi Nemčija morala držati dano obljubo in priskočiti na pomoč zavezniku. To je bilo veliko upanje dunajskega generalnega štaba.

Toda ruski državniki so ohranili hladno kri. Vojni minister Suhomlinov je šel ravno tedaj na počitnice in obiskal na potu v francosko kopališče tudi Berlin, kjer se je v razgovoru z nemškimi generali in državniki ogibal namenoma političnih predmetov. To je bil najboljši dokaz, da je Rusija mirna in da se ne peča z nobenimi vojaškimi načrti.

Prvi spori med zavezniki.

Medtem so se začeli pojavljati prvi spori med zmagovalci. Grki in Bolgari, ki si pred izbruhom vojne niso razdelili v posebni pogodbi turškega ozemlja, se sedaj niso mogli sporazumeti. Grčija ni zahtevala samo Soluna in Bitolja ter vseh otokov v Egejskem morju, temveč tudi južni del slovanske Makedonije. Bolgarska vlada je »ogorčeno protestirala proti predrznosti in domišljavosti Grkov.«

Med Srbi in Bolgari je vladalo tedaj še prijateljstvo. Ko se je prvi bolgarski odposlanec Danev vozil na mirovno konferenco v London ter obiskal na potu skozi Pariz načelnika vlade Poincaréja, mu je rekel: »Če Avstrija napade Srbijo, bomo prihiteli srbski vojski na pomoč.«

Pač pa se je oglašala Romunija in zahtevala od Bolgarov kos zemlje ob meji, čeprav se ni bila udeležila vojne proti Turčiji. »Ali ste pripravljeni dovoliti Romuniji kakšne ugodnosti?« — je vprašal Poincaré Daneva. — »Ne! Ona nima pravice do ničesar. Saj je dvakrat odklonila sodelovanje z nami!«

Romunija, ki je bila zaveznica Avstrije, je vedno burneje zahtevala odškodnino in postajala čedalje pogumnejša, ker sta jo podpirala na vso moč Avstrija in Nemčija. Dne 9. januarja 1913. je romunska vlada začela groziti. Ruskemu poslaniku v Bukarešti je naznaila, da bo mobilizirala vojsko in upadla v

teku 48 ur v Bolgarijo, če se ne sprejme njena zahteva.

Pretila je zopet vojna, v katero bi morale poseči najbrž Rusija in Avstrija ter za njima ostale velesile. Da se ohrani mir, so se Bolgari na nasvet Rusije vdali in ponudili Romuniji s škripajočimi zobmi 20 obmejnih vasi, se obvezali, da razrušijo trdnjavo Silistrijo in zagotovo Romunom svobodno posest severne Dobrudže.

Ravnotako kakor Bolgari Romunom so se morali Srbi vdati Avstriji. Po poročilih, ki jih je dobil Pašić, je dunajska vlada pripravljala uraden poziv Beogradu, naj se odpove pristanišču na Jadranskem morju. »Oboroževanje Avstro-Ogrske« — je rekel Pašić — »nas navdaja s sumom, da bodo pozivu sledili vojaški ukrepi.« Kaj nam je storiti? Anglija, Francija in Rusija so svetovale Srbiji, naj prepusti velesilam, da rešijo one vprašanje pristanišča. To je Pašić tudi naredil. Enako so morali balkanski zavezniki prepustiti zborovanju velesil, da določijo meje bodoči Albaniji.

Po tolikem uspehu bi bila Avstrija lahko poslala vojaštvo domov, a tega ni marala storiti, češ, da morajo biti njene zahteve prej zadovoljivo rešene in uzakonjene.

(Dalje.)

Tone Knap:

Zgodbe o aligatorjih.

„FRANCE, stric iz Amerike je brzojavil iz Genove. Prav kmalu bo tu.“

»Aaa! In kaj pravi?«

»Kaj če reči! Sporočil je le, da pride naravnost domov.«

»Čemu torej tako razburjenje?«

»Razburjenje! Bo že kaj prinesel, saj ima petic na koše.«

»Bomo videli.«

Vsi, tudi jaz, dasi nisem hotel pokazati veselja, smo težko pričakovali stričevega prihoda. Da ne bo brez nič, smo vedeli, sedaj smo samo premišljevali in ugibali, kaj in koliko kdo dobi. Počasi so tekale ure in še počasneje dnevi. Nazadnje je pa le priropotal avto in pripeljal s sabo naše upanje.

»Glej jih, fante, kako so zrasli! Komaj, da še koga poznam.«

Po vseh pozdravih smo šli v hišo. Kaj kmalu se je začel živahen razgovor, posebno pa še tedaj, ko je stric iz Amerike začel deliti darila.

»O, začnimo pri najstarejšem, France, ki škriplješ na gosli, na tu vijolino in lok. Jože, ki si bolj za pisarja, vzemi torbo. Zate, Ivan,

sem pa prinesel tole. Listnica je, denarnica in taka drobnarija.«

Hitro je vsak pogledal in odprl. Pri vsakem darilu se je skrival še ovitek s prav razveseljujočo vsebino.

»Fantje, da pa ne boste mislili, da je to kupljeno v kaki kramariji, vam povem, da je vse usnje iz aligatorjeve kože, in sicer iz kože zverin, ki sem jih sam naložil.«

»Ali ste jih šli lovit sami? In kakšni so aligatorji?«

»Eh, ali ne veš, da so krokodilovi najožji sorodniki?«

»Vem, vem, da so čisto podobni krokodilu. Samo to nam povejte, kako ste jih lovili.«

»Pravzaprav jih nisem nalašč za vas šel dražiti, ampak sem si tak lov večkrat privoščil. Te golazni je bilo v naših krajih vse polno. Skoraj ne dobiš jezera, potoka ali reke, da bi ne živel ob njem aligator. Kmalu ko sem prišel tja, sem šel s tovariši po opravkih na daljše potovanje. Pridemo do jezera in zagledamo, da moli iz vode neka reč, podobna kosu lesa.

»Čakaj, boš videl, kaj je to,« mi pravi eden, prisloni puško in — tresk — ustreli. Kot bi mignil, zgine vse hkratu pod vodo in se čez dolgo časa zopet pokaže na drugem koncu. »To so aligatorji,« me pouči, »ki počivajo.« In res, največkrat v vodi ni videti drugega kot konec gobca, da lovi sapo. Ker se mi je ta stvar zdela zanimiva, sem sprožil misel, da bi jih kedaj šli lovit. Zmenili smo se, da se odpravimo, kakor hitro nam bo mogoče.

Priliko smo kmalu dobili. Prišli smo do neke naselbine, odkoder ni bilo daleč do jezera. Povedali so nam, da mislijo tudi sami prirediti lov na aligatorje. Ravno prav! Poznalo se jim je, da so takega posla vajeni, ker so imeli vso pripravo. Vzeli smo vsak svojo puško, gospodar naselbine pa še harpuno. To je sulica, ki ima na enem koncu tri kavlje nazaj obrnjene, na drugem pa pritrjeno vrv. Dobro. Šli smo. Mi trije, gospodar naselbine, dva njegova sina ter trije zamorci.

Vode so bile v tem času narasle, tako da se je površina jezera še povečala. Hodili smo kake pol ure in prišli na obrežje. Tam so že bili pripravljeni trije čolni. Hitro jih spravijo v vodo. Gospodar nas porazdeli; v vsak čoln po enega zamorca za veslača in po enega izmed nas, da bomo gledali ali tudi streljali. On pa je šel v največji čoln in določil še vsakemu čolnu enega izmed sinov, ki sta bila lova vajena. Strogo nam je naročil, naj ne govorimo. Odrinili smo. Počasi in tiho smo veslali. Na levi strani je plul moj čoln, v sredini gospodarjev in na desnici je bil tretji čoln. Isti prizor kot prejšnji dan. Tu in tam je molel iz vode gobec. Približevali smo se enemu, kar hipoma pa je zginil. Zapazil nas je bil

in ušel. Kar zacvili zraven mene v čolnu kot kak mlad prašiček. Zamorec Jonny je znal to domačo živalco tako izborno oponašati, da je preslepil še mene. Nisem takoj razumel in sem ga že hotel opozoriti, da naj molči, da ne smemo šumeti, ko mi pokaže s prstom na vodo. Bil je aligator, ki se je previdno približeval. Jonny še enkrat precej močno zacvili in to vzbudi v zveri tako hrepenenje po pečenki, da pomoli celo glavo iz vode. V tem pa že zakliče gospodar: ogenj! Iz dveh pušk zagrmí hkratu, obenem pa že vrže gospodar harpuno, ki se zapiči aligatorju v bok. Prekopice se še parkrat v vodi in po njem je. Ker ga je bil precejšen kos, ga nismo mogli vzeti v čoln, ampak smo ga vlekli na obrežje. Dolg je bil 3.25 m. Največjega sem videl, da je imel štiri metre in pol. Ponovili smo to še parkrat in ulovili štiri aligatorje.«

»Kaj ni nevarno, da napade čolne?«

»Aligator ne, posebno v takih krajih, kjer jih vedno preganjajo, ne.«

Pred človekom še beži. Nevaren je posebno ribam, s katerimi se hrani. Lahko se sicer zgodi, da aligatorji v večji tropi napadejo posamezen čoln, pa se jih je lahko ubraniti.«

»In ste še šli na lov?«

»Od tistikrat sem postal strasten lovec na aligatorje. Ta žival ima čudne navade. Živi navadno v vodi, le spat in solnčiti se hodi na suho. Pri vsej toposti je vendar tako brihten, da daleč na suho nikdar ne zaide. Dobro se zaveda, da je bolj slab pešec in da bi jo v slučaju napada ne mogel dovolj hitro pobrisati. Zato zleze na obrežje kvečjemu kakih 300 korakov daleč. Navadno je vedno tik ob vodi in še obrnjen proti vodi, da gotovo laže ubeži. V vodi je pa od sile uren in gibčen. To ti smuka sem in tja!

Čakajte, vam povem, kako se mi je pripetilo kmalu, ko sem se začel za to zanimati. Gremo k reki, v kateri je bilo vse polno teh kuščarjev. Solnce je pripekalo, da je hotelo vse zgoreti; bilo je okrog poldneva. Bolj ko smo se približavali obrežju, tem bolj oprezno in tiho smo šli. Prišli smo na majhno vzpetino in zagledali pod sabo na pesku vse črno samih aligatorjev, ki so se solnčili.

»To jih lahko polovimo danes!« sem rekel sosedoma. Zmenili smo se, da jih napademo od treh strani. Počasi in previdno sem šel na desno, da jih primem od strani, drugi je šel na levo in tretji naravnost v hrbet. Kakor kača sem se plazil skozi travo in grmovje. Malo me je imelo, da bi se kakšen ne spomnil in me ne napadel. Toda ni se bati. Bil sem že prav blizu, ravno v lepi razdalji za strel, ko mi poči pod nogo trhla veja. Da bi te klek! Kot na povelje so se vzdignili in poskakali v vodo. Hitro sem

Uspešen lov s harpuno in nožem.

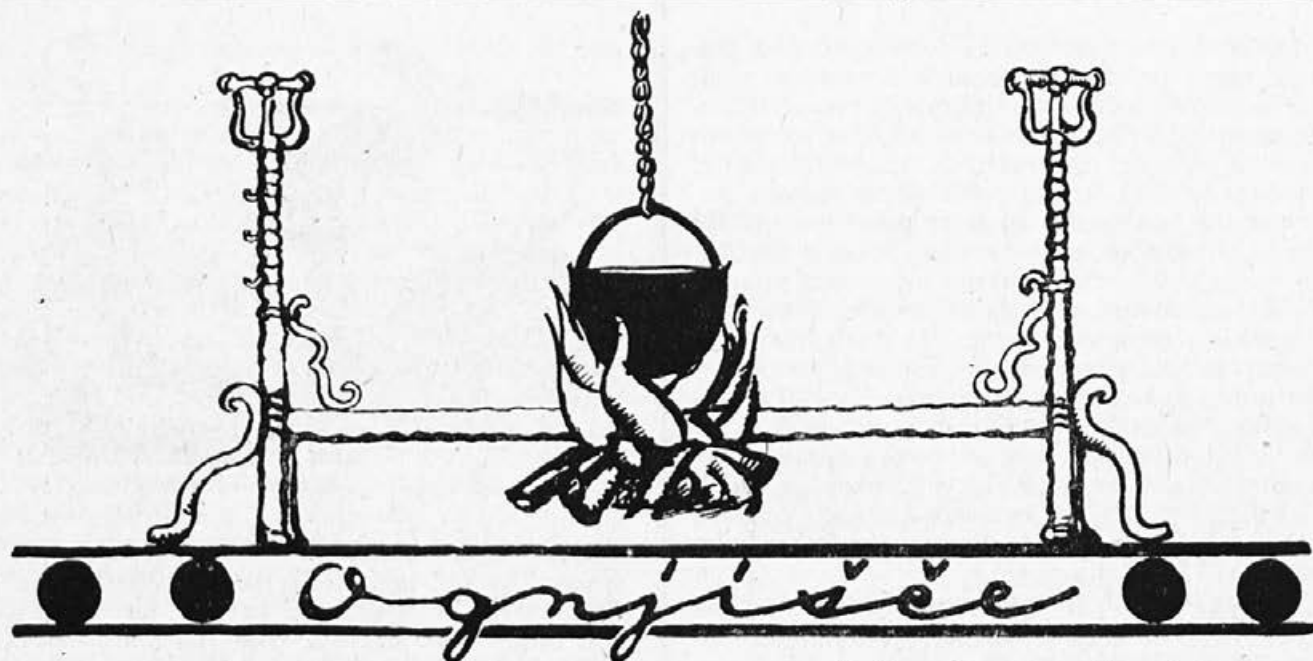
pomeril in začel streljati, oba tovariša pa za menoj. Pa kaj boš, ko je pa trdoživ od sile. Res smo jih obstrelili še precej, ker zadnji niso mogli tako naglo v vodo, pa marsikateri nam je s kroglo v trupu ušel v vodo. Sedaj ga pa lovi! Ko smo prišli blizu, smo najprej pobili še tiste, ki so bili živi. Pri tem bi se mi bila kmalu zgodila nesreča. Preveč sem se bil približal nekemu aligatorju od strani. Dobro, da je med njim in mano molen iz zemlje še precejšen štor! Mahnil je namreč z repom in zadel v štor, ki je kar zaškripal. Da bi bil mene, bi mi polomil noge. Od tedaj sem se vedel mrcine presneto varovati.

Velikokrat smo šli s pastirji, ko so gnali ovce k vodi, ker takrat jih je posebno veliko ob obrežju v vodi, ker preživijo na plen. Postavili smo se navadno tik k vodi ali pa smo jih v čolnih čakali. Ko so se približali, smo jim hitro posvetili. Zapomni pa si dobro prostor, odkoder so ga parkrat zaporedoma pregnali. Ne bo ga tako hitro nazaj na tisto mesto. Pastirji ga kar s krepelici odganjajo. Ko jo dobi po glavi, se prav hitro umakne. Kakemu se pa le posreči, da smukne kako živinče ali pa tudi psa. Potopi ga v vodo, da utone, in ga šele potem pohrusta. Žre vse v vodi, ker mora vedno sproti zalivati.

Zamorcei jih lovijo tudi v mreže ali na zanke. Ko zamorski lovec ugleda aligatorja, skoči za njim v vodo, ga zadrigne z zanko ter privleče na suho, kjer ga pobijejo. Vendar ta način ni brez nevarnosti. Človek pa se pred njim ne sme pokazati strahopetca. Tudi ko bi te držal že za nogo, se ga ubraniš; če ga lopneš preko glave, pa te spusti. Hiter napad ga popolnoma zmeša.

Eh, lepo je loviti take živali, vse lepše kot zajce. Vidite, vse te stvari, ki sem jih pri nesel, so iz kože aligatorjev, ki sem jih sam pobil.«

»Prav lepa hvala stric; to bo lep spomin na vas in na vaš lov.«

NAŠA PIJAČA.

Rajski sadovi in voda so gasili Adamu in Evi žejo, če sta jo sploh imela. Sv. pismo nam pravi, da je bil Noe prvi, ki je pripravil in pil vino ter se opijanil. Odtakrat naprej pijejo vino mnogi Adamovi otroci; poleg vina si pripravljajo še različne druge opojne pijače. Finžgarjev junak Radošan se je »Pod svobodnim solncem« napil medice, ki je bila najnavadnejša pijača na zmagovitih bojnih pohodih in slavnostnih prilikah naših pradedov, starih Slovanov. Medico so pili tudi predniki današnjih Nemcev, stari Germani; Nemci imajo še danes za medico izraz »met«. Poleg medice poznamo še vrsto najrazličnejših alkoholnih pijač.

Vino.

Kje je rastle prva vinska trta, nam zgodovina še ni povedala. Lahko je prva trta rastle kje v današnji Aziji, lahko pa tudi kje v Ameriki. Gotovo je le, da so Grki in Rimljani že poznali in v obilnih merah pili vino, še preden je Kolumb odkril Ameriko, kjer so pa tudi poznali vinsko pijačo.

Danes raste vinska trta po vsej južni in zapadni Evropi, v prednji Aziji, v vsej Afriki, v obeh Amerikah in v Avstraliji. Najmanj je trta razširjena v vzhodni Aziji, četudi bi uspevala v Indiji, na Kitajskem in Japonskem. Predvsem je vinska trta razširjena tam, kjer žive romanski narodi.

Ves pridelek vina na svetu se računa na približno 180 milijonov hl na leto, in sicer pridelajo povprečno:

v Evropi:	Francija	55	milijonov hektolitrov;
	Italija	40	»
	Španija	18	»
	Romunija	6	»
	Jugoslavija	4	»
	Portugalska	4	»
	Ogrska	3.5	»
	Grčija	2.5	»
	Nemčija	2	»

	Rusija	2	milijona hektolitrov,
	Bolgarija	1.5	»
	Avstrija	0.6	»
	Švica	0.6	»
	Češkoslovaška	0.3	»
v Aziji:	Ciper	0.07	»
	Palestina	0.1	»
	Turčija	0.05	»
v Afriki:	Alžir	15	»
	Tunis	1	»
	Južna Afrika	0.75	»
	Maroko	0.2	»
v Ameriki:	Argentina	5	»
	Čile	3	»
	Brazilija	1	»
	Sev. Amerika	20	»
Avstralija		1	milijon hektolitrov.

Iz navedenih števil je razvidno, da pridelava Evropa več kot tri četrtine vsega vina, posebno še, ko ne moremo v Severni Ameriki govoriti o vinu, temveč le o grozdju, kajti tam je uživanje alkoholnih pijač prepo vedano, in bi vsaj po črki zakona morali použiti ves pridelek vinske trte v obliki grozda.

Vsa Julijska Krajina, to je goriška, tržaška, reška in istrska dežela z Zadrom vred pridelava letno okoli 600 000 hl vina, in sicer:

Goriška	200.000 hl,
Tržaška	40.000 hl,
Istra	350.000 hl,
Reka	7.000 hl,
Zader	20.000 hl.

Vino vsebuje nasplošno od 8 do 16 odstotkov alkohola. V Italiji so najmočnejša vina na Siciliji in v Južni Italiji sploh. V Julijski Krajini imamo najmočnejša vina v okolici Kopra, v bližnji tržaški okolici in potem v goriških Brdih, kjer vina z 12 in več odstotki alkohola niso redka. Navadna istrska vina so šibkejša, kakor tudi

vipavska, ki imajo navadno 9 do 11 odstotkov alkohola. Nasplošno najšibkejšje naše vino je kraški teran, ki ima povprečno 8 do 10 odstotkov alkohola. Kljub temu pa je in ostane kraški teran naše najzlahotnejše vino, ker je v poletnih mesecih radi vsebine na mlečni kislini zelo prijetno in ker vsebuje več železa kot ostala vina.

Sadno vino.

Iz jabolk in hrušk pa tudi iz črešenj in smokev so že davno izdelovali prijetno vino. Najmočnejše sadno vino dobimo iz smokev, najstanovitnejše pa iz jabolk. Jabolke in hruške skupaj dajo prav dobro pijačo, seveda jo je treba znati pripraviti.

Največ sadnega vina se popije danes v Nemčiji, potem pa na Nizozemskem in v Belgiji, precej tudi v Franciji. Nemčija kupuje v vsej Srednji Evropi malo vrednejše jabolčne vrste in jih doma predeluje v sadno vino. Izdelava sadjeverca je zelo izpopolnjena in danes se popije zelo mnogo sadjeverca tudi pod zvanečim imenom »šampanjec«. Iz tega pa ne sledi, da bi bil ves šampanjec iz sadja. Pravi šampanjec je iz francoske pokrajine Champagne (šampanj).

Druge alkoholne pijače.

Najrazličnejših alkoholnih pijač je na tisoče. Kitajci in Japonci ter v vzhodni Aziji sploh pijejo predvsem takoiimenovani saké, katerega žgejo iz riža. Rus pije svojo vodko iz rži, balkanski narodi pa slivovko iz češpelj. Različni narodi, različne alkoholne pijače.

Pri nas imamo razne vrste žganja; večinoma jih imenujemo likerje. Podlaga vsem tem likerjem je alkohol, katerega dobivamo iz sadja, iz tropin in vina, iz žit (predvsem iz koruze), iz krompirja in zelo mnogo iz sladkornih ostankov, oziroma takoiimenovane melase. V zadnjem času se potegujejo v Italiji važni činitelji za to, da se z zakonom določi, da se sme za likerje rabiti le žganje iz tropin in vina ter iz sadja in da se ves ostali špirit ali alkohol denaturira in porabi za gorivo oziroma za industrijske namene. Špirit denaturirajo, t. j. mu spremenijo naravo s tem, da mu dodajo take snovi, ki napravijo alkohol neužit. Denaturiran špirit je v vsaki državi prost davka na alkohol; ta davek je po vseh državah precej visok in znaša v Italiji 19 lir na liter alkohola.

Za ali proti alkoholnim pijačam.

Mnogo zdravnikov je odločno proti vsakemu uživanju alkohola, še več pa jih je, ki pravijo, da zmerno uživanje alkoholnih pijač človeškemu zdravju ne škoduje, temveč celo koristi. V naših vinorodnih krajih ni mogoče nobeno gibanje, ki bi zahtevalo splošno preprosto alkoholnih pijač; sicer pa take prepovedi tudi ne zaležejo mnogo. Dokaz temu so predvsem Zedinjene države v Severni Ameriki, kjer se sedaj zastrupi z alkoholom več ljudi na leto kot prej, ko je bilo uživanje in prodajanje alkohola splošno dovoljeno.

Nasplošno se moramo držati načela: otrokom izpod 15 let ne dajamo opojnih pijač. Za mladino še vedno velja Slomškova:

Najboljše sladko vince
za deco belo je,
tam po planinah teče
črez zelene travnike.

Pozneje pa naj človek pije zmerno, po pameti (in seveda po gospodarskih razmerah). Človek pri težkem telesnem delu lahko pije večje mere. Za naše zdravje in za naše gospodarstvo bi bilo seveda najbolje, ko bi mogli našo zlahotno kapljico izvažati na zunanje trge, ki so jo pred vojno radi kupovali in po pravi vrednosti plačevali.

Pivo.

Prvi glas o pivu nam sporoča rimski zgodovinar in vojskovodja Cezar, ki je živel pred približno 2000 leti in ki je našel pivo pri starih Germanih. Ali so pili pivo že prej, nam dosedaj še ni znano.

Pivo delajo predvsem iz dvovrstnega, jarega ječmena, ponekod pa tudi iz rži, pšenice, koruze; med vojno so ga v Avstriji proizvajali tudi iz krompirja in melase, to je iz ostankov pri izdelavi sladkorja. Grenkobni okus v pivu izvira iz hmeljevih glivic, ki jih dodajo glavni snovi. Rumeno pivo delajo iz svežega vzklilega ječmena, črno pa iz praženega.

V splošnem vsebuje pivo 2 do 6 odstotkov alkohola in nekoliko redilnih snovi, pa ne toliko kot trdijo reklamni listi v železniških vozovih in na postajah. Danes namreč pivovarne krepko priporočajo pivo in ga na vse moči hvalijo. Dejstvo je, da se tudi v Italiji, v izrečno vinorodni državi, popije vsako leto več piva na škodo vinogradništva. Pivovarne enotno organizirajo reklamo, ker so vse združene v rokah maloštevilnih kapitalistov. Za vino ni danes mogoča taka reklama, ker vinogradniki niso združeni v močnih organizacijah. Pivo se bo širilo na račun vina, vse dokler ne bodo vsi vinogradniki združeni v močnih vinarskih združenjih in zvezah vinarskih združenj, ki bodo skušale vinu odpreti notranji in zunanji trg.

Danes se izdelata na svetu mnogo več piva kot znaša celotni vinski pridelok. Številke celo pravijo, da se porabi danes na svetu dvakrat toliko piva kot vina, ker celotna letna proizvodnja piva znaša povprečno 350 milijonov hl; in sicer se izdelata letno

v Nemčiji	70	milijonov hektolitrov,
v Angliji	60	»
v Avstraliji	50	»
v Belgiji	20	»
v Franciji	20	»
na Češkem	10	»
na Poljskem	10	»
v Avstriji	5	»
v Italiji	2,4	»
v Jugoslaviji	1,75	»

Pred vojno se je izdelalo v Zedinjenih državah Severne Amerike letno nad 80 milijonov hl močnega piva, sedaj se ga izdelata celo več, a zato bolj šibkega, ker je alkohol prepovedan.

V Julijski Krajini deluje trenutno le ena pivovarna, in sicer »Dreher« v Trstu. Pivovarna »Adria« v Senožečah je prešla v roke Dreherja, ki pa jo je opustil.

Iz številke proizvodnje piva razvidimo, da popijemo Evropejci tudi večino piva. Torej je Evropejec če že ne pijanec, vsaj velik pivec.

SVETLI PLAMENČKI.

Po raznih ognjiščih nabral F. Magajna.

Najvišjo slavo je dosegel, kdor si je pridobil spoštovanje modrih in dobrih ljudi.

* * *

Človek, ki ne koristi svetu s svojim življenjem, mu bo koristil s svojo smrtjo.

* * *

Le ono, kar prebavite in ne kar použijete, vas krepeča. Le ono, kar prihranite in ne kar zaslužite, vas bogati. Le ono, kar vam je ostalo v spominu in ne kar ste vse čitali, vas dela učene. Tako tudi so samo vaša dela, ne pa vaša zagotavljanja tista, ki vas napravljajo dobre.

* * *

»Dobra knjiga,« je rekel Milton, »je dragocena življenjska kri velikega duha, ki je shranjena, da vzbuja življenje po končanem življenju.«

* * *

Tisti, ki izpove laž, se ne zaveda, da bo moral povedati še dvajset nadaljnjih laži, da vzdrži verjetnost prve.

* * *

Soj resnice, ki jih nekateri ljudje prezirajo radi tega, ker jih še niso pregledali, pregledati pa jih nočejo radi tega, ker jih prezirajo.

* * *

Uživanje znanja je večja slast kot uživanje oblasti. Bolj se je veselil Arhimed, ko je odkril sestavne kovine v Hierovi kroni, kot se je mogel veseliti slednji, ko jo je bil nosil.

* * *

Nimamo še takega obliža, ki bi potegnil iz nas in pokazal svetu vsa naša dobra svojstva. Šele gruda, ki bo pokrivala naš grob, bo storila to.

* * *

Star človek se ozira nazaj in misli o preteklosti, mladenič gleda naprej in misli na prihodnost, otrok se ozira na vse strani in se le smehlja enodnevnemu cvetu.

Tom Corley je modro rekel: »Napravi iz samega sebe dobrega človeka, pa bo na svetu en ničvrednejši manjši!«

* * *

Prvi greh na zemlji je bila laž in lažnik je bil hudič.

* * *

Človeka, ki bi sklenil dati vsaki stvari njeno pravo ime, bi ljudje kmalu ubili.

* * *

Neki starček je rekel: »Mnogo je ljudi, ki vedno zabavljajo čez vreme, jaz sem pa vsako jutro vesel, ker sem doživel še eno vreme, pa naj bo kakršnoli bo!«

* * *

Najsilnejša stvar na svetu ni parni stroj, temveč moda. Moda vlada žene, žene vladajo moške in možje vladajo svet.

* * *

Filip vse ve in o vsem oblastno in zbadljivo duhoviti; zato je priljubljen družabnik. Jakob molči in dela pa mu pravijo, da je puščoba. O ko bi imeli manj Filipov in več Jakobov!

* * *

Iz malega raste veliko. De Quincey pravi: »Človek, ki je postal morivec, smatra ropanje za brezpomembno šalo.«

* * *

Čim manj teže ima na sebi dirkalni konj, tem hitreje teče. Isto velja za človeški jezik.

* * *

Bedak v visoki službi je kakor človek na visoki gori: vse naokoli se mu vidi majhno, on pa je vsem videti majhen.

* * *

Čudno neskladje v našem življenju je to, da vsi želimo doživeti visoko starost, nikakor pa se ne maramo posterati.

MESTA POD ZEMLJO.

Navadno smatramo za stanovalce v podzemskih jamah in votlinah pračloveka in kvečjemu še kake divje narode, pa vendar dobimo še dandanes med omikanimi narodi kraje in celo mesta, ki se nahajajo v votlinah in pod zemljo. Na Nemškem, v Harzu med Blankenburgom in Haberstadt, je mestece Langenstein, ki ga sploh imenujejo le »mesto v votlinah«. Danes so sicer pred votlinami že majhne hišice, vendar so še družine, ki stanujejo prav v votlinah. Skoraj redno pa uporabljajo izkopane votline za hleve, kleti itd. Na Francoskem so take vasi v pokrajini Touraine. V španskem mestu Gaudix, ki šteje 10.000 prebivalcev, stanuje 3 tisoč ljudi po votlinah. Podobno je na Grškem v mestu Meteorsu. Votline se nahajajo na obronku hriba v vrsti, druga poleg druge. Nikjer pa ni toliko teh pušavniških bivališč kot na Kitajskem. Tam naletiš na lepo obdelane njive, toda o kaki vasi ni sledu. Le če bolj natančno ogleduješ, zapaziš ob obrežju reke v ilovico izkopane votline, v katerih stanujejo ljudje. Pa ne samo reveži, celo bogataši živijo v podzemlju. Mnogo jih je, ki so si dali izkopati v gorske stene pravcate podzemne palače. — V južnem Tunisu je mestece Matmatu s 5000 prebivalci, ki je celo pod zemljo. Ni v steno izdolbeno, ampak zarito v zemljo, tako, da ni niti ene hiše. Stanovanja ali podzemeljske hiše so precej prostorne; dolge so do 15 m in globoke do 9 m. Delavnice imajo v »gornjem nadstropju«, stanovanja pa v »pritličju«. Celo šole, uradi in zabavišča so pod zemljo.

ČUDNI ZENITBENI OBIČAJI NA LAPONSKEM.

Nikjer na svetu ni volja pri izbiro ženinov in nevest tako prosta kot na Laponskem. Starši za ves svet nočejo, da bi se moglo reči, češ, njihova hči se ni prostovoljno odločila za ženina, ampak so jo k ženitvi prisilili. Zato so pa nastali razni običaji, ki zagotavljajo prosto izbiro za ženičev. Ni dovolj, da nevesta reče, da ji je fant všeč, ampak mora tudi to pokazati. Fant in dekle morata teči in ako fant dekle ulovi, je njegova. Zgodí se pa to tako, Starši odkažejo prostor, kakih 20 m dolg. Najprvo teče dekle in ko že preteče dobri dve tretjini razdalje, začne teči fant. Seveda bi je ne dohitel, ako bi tega sama ne hotela. S tem pa, da se pusti uloviti pred ciljem, po kaže, da ji fant ugaja in da ga hoče za moža. Odločuje torej popolnoma sama in to pred javnostjo velja, da niti starši ne morejo več drugače odločiti.

SOLNČNA DOBROTA.

Ugotovili so, da na Španskem sije solnce 3000 ur na leto, v Italiji 2300, v Nemčiji 1700, na Angleškem samo 1400. Kar neverjetno se pa sliši, da je v Londonu izmed 365 dni v letu 178 deževnih. Zato si pa letoviščarji tudi ne izbirajo Londona za oddih, ampak kraje, kjer je največ solca, Italijo in Španijo.

V DRŽAVI SVOBODÉ.

Ameriko imenujejo državo svobode, toda Amerikanci imajo marsikaj takega, kar je po našem pojmovanju trda omejitev prostosti. V vsej Severni Ameriki so prepovedane alkoholne pijače, v državi Kansas še celo kaditi ne smejo. Gorje, če dobijo pri kom le eno samo cigareto!

Takoj gre v »luknjo«. V državi Teksas ni dovoljeno igrati na karte in kocke. Čuden je v Kaliforniji zakon, ki pravi, da ne sme nobena trgovina postaviti v izložbo voščenih igračk. Noben film v Pensilvaniji ne sme kazati, kako se šivajo otročja oblačila, srajčke, kapice itd. Imajo pa še več takih »amerikanskih«, ki se nam zde čudne in jih Evropejci ne poznamo.

MODA ZELENIH LAS.

V Ameriki se med ženskim svetom širi moda zelenih las. Nastala je prav čudno. V neki tovarni za solno kislino je bila nameščena mlada tipkarica. Nad pisarno je počila cev in solna kislina je začela kapati skozi strop v pisarno. Par uradnic je dobilo hude opekline, ravnatelj je razjedla solna kislina vso obleko in tipkarici je kapala na glavo. Vsa v strahu je zapazila, da so postali lasje, kamor je kapnila solna kislina, zeleni. Kaj sedaj? Brez obotavljanja gre k brivcu in si da še ostale lase porbarvati zeleno. »Zelenolaska« je brivec fotografiral in postavil sliko z imenom v izložbo. Še isti dan so časopisi pisali o »novem čudesu« in nesrečna tipkarica je čez noč zaslovela. Drugi dan je imela že vse polno obiskov, samih radovednežev. Gospodarji modnih salonov so hitro pogruntali obleko in barvo, ki bi se najbolje prilegla zelenim lasem, in kar trgali so se med seboj, kateri jo dobi za model. Kot je že navada, ni ostala sama »zelenolaska«, ampak je hitro dobila tovarišice, ker so si mnoge dale nalašč zeleno porbarvati lase.

NAJSTAREJŠI ZEMLJEVID NA SVETU.

Pred kratkim je naletel neki učenjak v londonskem Britanskem muzeju na ilovnato ploščo, polno hijeroglifov. Plošča je iz časov prvih perzijskih vladarjev, to je več kot 5000 let pred Kr., in je delo Babiloncev. Ta je najstarejši zemljevid na svetu. Nebo predstavlja kot sedež bogov, zemlja pa je obdana okrog in okrog od morja.

KOLIKO SI STAR?

Precej kočljivo vprašanje, posebno, ako ga staviš nežnemu spolu. Temu pa se lahko izogneš in izveš po ovinkih, kar bi rad vedel. Začni tako: »Misli si število meseca, v katerem si se rodil! (prosinec 1, svečan 2 itd.). Pomnoži to število z 2 in prištej 5. Kar si dobil, pomnoži zopet s 50 in prištej svoja leta zraven. Od vsega tega odštej 365 dni (število dni v neprestopnem letu) in prištej zopet 115. — Katero število si dobil? — Vzemimo slučaj, da je rojen v marcu, torej tretji mesec: $3 \times 2 = 6$, prištejemo $5 = 11$, $11 \times 50 = 550$, odštejemo $365 = 185$. Temu prištejemo število let, recimo 20, dobimo 205 in še 115 je 320. Razdelimo to število na dva dela, tako, da prvo število 3 pomeni mesec in drugi dve leta, dobimo, da je bil dotični rojen meseca marca in da je star 20 let.

POGUMNA ŽABA.

Baden Powell, ustanovitelj in vrhovni poglavar skavtov, je pravil svojim mladim prijateljem sledečo zgodbo:

Nekdaj sta se dve žabi sprehajali pa sta priskakljali do velikanske latvice s smetano. Hoteli sta pokukati noter, a sta padli vanjo. Tedaj vzklikne prva:

»Ojcmene, kakšna čudna voda! Take nisem še videla. Kako bom mogla plavati v tej tekočini! Ni vredno, da bi niti poskušala.«

In je povsila krake in se spustila na dno latvice in tam utonila, ker ni imela srčnosti in odločnosti.

Druga pa se je otepala po vrhu; krepko je veslala in kadar je začutila, da se pogreza, je še vztrajneje udarila z nogami in se obdržala na površju. In baš v trenutku, ko je vsa utrujena mislila odnehati, se je zgodilo nekaj čudnega. Ker je tako vztrajno motovila, se ji je smetana pod nogami spremenila v maslo, da je žaba zdajci varno čepela na lepi rumeni grudi.

Zatorej, prijatelji, plavajmo! Ni šment, da bi v godlji nevšečnosti in gorja prej ali slej ne začutili pod nogami trdnih, varnih tal. Fortes Fortuna adiuvat! so rekali stari Rimljani, Slovenci pa pravimo: Korajža velja!

TRETJA JE NAJBOLJŠA.

Trije židje so prišli v Njujork. Mračni se že, po cestah mrgolijo množice, oni trije pa iščejo prenočišča. Toda skromnega zavetja, na katero so računali, ni najti. Njujork spet slavi enega izmed uspešnih letalcev, zato je vse prenapolnjeno. Slednjič najdejo naši popotniki v nekem velikanskem hotelu sobo; v 56. nadstropju.

Trije prijatelji sklenejo, da si gredo ogledat mesto. Hodijo, hodijo po cestah, noč jih zajame, angleški ne znajo, zaidejo, se zgubijo. Joj tete, do štirih zjutraj so blodili, preden so pridrsali pred hotel. — »Gospodje, zelo mi je žal,« jih je sprejel vratar, »dvigalo teče samo do treh zjutraj, Morate pač iti peš po stopnicah.«

Vsem trem so kolena klecnila. Šest in petdeset nadstropij! Peš, ko so komaj vlačili noge za seboj! Pa kaj pomaga. Sklenili so, naj vsak po poti pove po eno zgodbo. Kratko, sočno, resno ali šaljivo, a napeta mora biti. In vsaka zgodba naj izpolni približno eno tretjino poti.

Kmalu se je pokazalo, da je to sredstvo res pomagalo, da se jim je muka pri plezanju olajšala. Prvi je pripovedoval zgodbo, da bi bili od smeha kmalu počili. Ko je končal, so dosegli dvajseto nadstropje. Začel je drugi. Bila je resna zgodba, a ker se je pletla okoli denarja, je bila sila napeta. Ko je končal, so dosegli štiri- deseto nadstropje. Sicer ni šlo več tako lahko kot spočetka; pot jim je lil po telesih, noge so jih v sklepih bolele. Vendar, saj so prišli do semkaj in onih 16 kilavih nadstropij bodo že še premagali.

Zdaj bi moral tretji začeti s svojo zgodbo.

»Vem zgodbo,« je rekel, »a je tako grozna, da je vama ne morem povedati.« Prigovarjala sta mu zlepa do 41. nadstropja, a se ni vdal. — »Zares vama zgodbe ne morem povedati. Tako strašna je, tako mučna, da si je ne moreta niti predstavljati.« Ko so slednjič sopihaje in na koncu vseh moči dosegli 42. nadstropje in se je tretji še vedno zagrinjal v molk, sta onadva zdvijala.

»Torej prav,« je rekel, »povem vama jo. Sicer je kratka, toda grozno vznemirljiva. Jaz nisem odgovoren zanj, saj sem vama že napovedal, da je zgodba strašna. Namreč... pozabili smo ključke pri vratarju!«

U G A N K E.

Urejuje **Peter Butkovič** — **Domen, Raunizza** (Gorizia).

Vse ugankarsko gradivo sprejema samo urednik ugank Domen. Rešitve pošljite do 1. septembra.

1. KAJ JE TO?

(A. Z. — šteje 10 točk.)

Živi le v vodi,
visoko gori pod nebom hodi.
Tam v pratiki pa se ne gane,
povzroča mnogim prestrašne rane;
navadno je bolj temne boje,
rdeče barva krilo svoje,
ko v vrelem se kropu poti,
da gostom ustreže postne dni.

2. DOKAŽI!

(M. J. — šteje 15 točk.)

V Gorici je umrl velik dobrotnik. Pa mu niso ukazali zvoniti; pokopali so ga stoje in brez duhovnika. In vendar se je vršilo vse v pravem redu. Dokaži!

3. VREMENSKA UGANKA ZA AVGUST.

(A. D. — šteje 25 točk.)

C, 3 — d 5 ž — 0 — 7, 19, 3, 23, 5, 4 — 2, 0, 8, 21 — 6, 5 — 20, 2, 3 — 0, 7, 23, 9, 13, 5 jo — 19 — 2, 17, 16, 23, 2, 11, 18, 6 ih — č, 5, 1, 1, jih — 7, 10, h, 3 — 13, 0, 11, 5.

REŠITEV UGANK V 7. ŠT. »DRUŽINE«.

1. Številnica.

Napiši si abecedo tako, da je E prva črka in D zadnja, kot povesta črki sredi številke. Nato jemlji črke kot povedo številke po vrsti; dobiš:

KAKRŠNA TVOJA NEDELJA,
TAK TVOJ SMRTNI DAN.

2. Besedna uganka.

Začni pri zadnji besedi:

STO GLAV, STO MISLI.

3. Pet zastavic.

1. Hubert — trebuh. — 2. Zemljo. — 3. Glavo. — 4. Lasje. — 5. Pod luskinami.

REŠILCI UGANK IZ 7. ŠTEV.

Novak Franc, Idrija (50); Cuderman Ignacij, Tupa lječe (50); Bratina Joško, Gorica (50); Milič Josip, Prosek (50); Kutin Ivan, Čadrg (20).

Odgovorni urednik dr. Engelbert Besednjak.

Tiskala Katoliška tiskarna v Gorici. (Za tiskarno odgovoren Ludovik Špacapan.)